

ס פ ר

תורת הניקור הירושלמי

חלק ב'

בו נתבאר כל סדר הניקור שנהוג בירושלים

עם מקורים וביאורים

חבר על ידי

נחום כהן לעוין

מפתח לידע זהף שזכרו בו התתיכות.

החתיכה	הף
כרס	ג
המסס וביח הכוסות	ג
הקיבה	ד
יותרח הככד	ה
טחול	ו
דקין	ח
חלק הפנים	יב
כליות	יח
הפיליי	יט
הסינטע	כב
המאלדע	כד
היד	כז
הצעך	ל
הקלין	לג
השייטל	לג
חתיכת גניבה	לד
קאטשקע	לד
בייטשיל	לו
ביין שטיקיל	לו
המייזיל	לו
צומת הגידין	לו
עצם האנקא	לו
עצם הקליבוסתא	לח
עצם הקולית	לח
עצם השוק	לט

תורת הניקור הירושלמי

כללים אחדים מספרי הניקור

- (א) כל מי שרוצה להיות מנקר אחורים צריך להתרגל ולאמן את ידיו במלאכת הניקור תחת השגחת מנקר מומחה עד שישתלם באומנות זו, כי יש הרבה דברים בניקור שאי אפשר לדעת אותם אלא בשמוש כראוי אצל מנקר מומחה.
- (ב) כל הרוצה להיות מנקר אחורים צריך שיהיה לו קבלה ממנקר מומחה שיעיר עליו שבקי במלאכתו.
- (ג) כל מנקר צריך שיהיה ירא אלקים וחרד ומדקדק במצות, וצריך שיהא זהיר וזריז שלא יאכיל דבר איסור.
- (ד) דברים של איסור שמנקרין בבהמה. חלב, קרומין, גידי חלב, גידי דם, גיה"ג, קנוקנותיו, ושמנו, ויש גם דברים שנאסרו משום מיאוס או משום מראית עין, גידי חלב וגיד הנשה צריכים לחטט אותם שלא ישאר מהם מאומה, ואפי' גיד החיצון וקנוקנות גיה"ג צריכים חטיטה, וצריכים לחתוך גם מעט מן הבשר סביב הגיד, גידי דם אינם צריכים חטוט ודי לחתוך אותם (בחו"ל מחמירין לחטט גם בגידי דם) וגידין שאסורין משום מראית העין סגי בניקור קצת מלמעלה ואין צריך לחטט.
- (ה) כל מנקר צריך לדעת איזהו חלב גמור שאסור מן התורה ואיזהו חלב גיה"ג שאסור רק מדרבנן. כי יש הרבה חילוקים בין חלב שאסור מן התורה לחלב שאסור מדרבנן, וכן צריך לדעת איזה גיר אסור משום חלב, ואיזה גיד אסור משום דם (א) וגם צריך לדעת טעמי הקליפה והגרידה.

(א) ומצאתי לנחוץ להעיר, שמוסכם בכל ספ"ג שיש בחלק אחורים של הבהמה קי"א גידין של איסור וסימנם כל שלחנם מלאו „ק י א“, ויש עוד גידין שאסורין אבל הם לא נכנסים בכלל מספר ה„קיא“ לפי שאסורין רק מטעם חומרא) בכלל ה„קיא“ יש „נא“ גידין שאסורין משום חלב וגיה"ג, וסימנם „אל תאכלו ממנו „נא“ (מספר נ"א) גירין נזכר גם בדברי הביי סי' ס"ד בשם הרוקח וראה בראב"ן סי' רע"ט ובאו"ז סי' תמ"ט, אכן הם חשבו עם הגידין שבחלק הפנים אבל הספ"ג נתנו את סי' הנ"א רק על

(ו) כל מנקר צריך להזהר בשעה שעושה הקליפה שיעשה כראוי לא יוסיף ולא יגרע, אם מגרע מכשיל במאכלות אסורות ואם מוסיף מפסיד ממון אחרים.

(ז) המנקר צריך לגלות את הגידין ואח"כ לנקרם, וכל מנקר שמגלה קצת מן הגיר ומנקרו, ומגלה עוד קצת ומנקרו נקרא רע לשמים ורע לבריות. רע לשמים: מחמת שחותך ואינו רואה את הגיר ולפעמים הולכין הגידין בעקמימות ונשאר מן הגיר בתוך הבשר, רע לבריות: כי אם מנקר באופן זה מקלקל הבשר;

(ח) צריך המנקר להזהר בשעה שהוא מפרק הירך להשיגה בבוקא דאטמא, וכן בצומת הגידין, ובכליות, שאם יש בהם איזה לקותא ישאל שאלת חכם.

(ט) מחמירים שלא לנקר חלק אחורים של עגלים רכים משום שקשה לנקרם כראוי, ומטעם זה נוהגים ג"כ שלא לנקר האחורים של כבשים ועזים (וראה מש"כ במבוא לספרי באות ב').

הגידין שבחלק אחורים, וראה בספ"ג רש"א בהערה, אל תאכלו ממנו נא" ובתו"ג השלם דף מ"ב ע"א) ובמספר זה של נ"א יש הרבה חילוקי דעות בספ"ג איזה גידין נכנסו במספר זה יש שחושבים גם גיה"ח וקנוקות שלו במספר הנ"א, וכן יש עוד גידין שאסורים משום גיה"נ שלא נכנסו בחשבון זה לפי שהם נראים לעינים ובמספר נא נחשבו רק אלו הגידין שצריכים גילוי וחיפוי.

ומטעם זה לא עשיתי לוח הגידין כמו שעשו שאר ספרי הניקור, ולמעשה אין נפק"מ בחשבון זה כי בביאורים ומקורים שבחלק ב' של ספרי ציינתי כל הגידין איזה מהם אסורים משום חלב וגיד הנשה ורם, וכל החילוקי דעות שיש בספרי ניקור בעניני הגידים הבאתי הכל במקומם.

חלק הקרב

כרס.

הכרס (א) נוטלין הקרום (ב) שעליו מכל הצדדים (ג) עם החלב שמונח עליו (ד) ומנקין היטב כל החלב (ה) שתחת הקרום שדבוק בכרס (ו), ופותחים הכפולים ומנקין החלב שבין הכפולים (ז).

המסס וביה"כ

נוטלים כל החלב (ח) שעל ההמסס (ט) ובית הכוסות (י)

ביאורים ומקורים

(א) ונקרא טאנץ או פלעקיל, ובלשון ספרדי אישכמבה ובלשון ערבי קירשה.
(ב) לשיטת ר"א שאוסר החלב שתחת הקרום אסור הקרום מה"ת (תשו"ר"א הובא באו"ז סי' תי"ג), ואפי' לשי' ר"י שמתיר החלב שתחת הקרום מודה דהקרום אסור (ש"ך סי' ס"ד סקי"א בשם הב"י) ואסור רק מטעם חומרא (מרדכי פא"ט סי' תרכ"ג). (ג) ואפי' במקום שאין שם חלב תחת הקרום נוהגים להסיר הקרום מחמת חלב הפריסה שמונח עליו (עקהב"י סי' א' בעמ"ז סקכ"ז). (ד) והוא חלב המכסה את הקרב שהוא תותב קרום ונקלף ואסור וחיבין עליו כרת (חולין מ"ט ע"ב) ונקרא טיל"א (רש"י חולין דף צ"ג ע"א) ונקרא ג"כ פריסה משום שהוא פרוס כשמלה (מרדכי פא"ט סי' תרכ"ג).
(ה) יש סוברים שחלב טמא הוא ואסור מדאורייתא (שי' ד"א הובא במרדכי סי' תרכ"ג), ויש סוברים שהוא חלב טהור ומותר (שיטת ר"י ושאר גדולים שבאשכנז, שם במרדכי) ופסק בשו"ע סי' ס"ד סק"ט דחלב הדבוק לכרס שתחת הפריסה אסור והגיה הרמ"א דכן נוהגים בכל מקום חוץ מבני דיינוס שנוהגים בו היתר (וכ"כ בלבוש סי' ס"ד סק"ט), וכתב בגי' דעת סי' ס"ד סק"ח בשם התשב"ץ ח"ד סי' מ"ח שהב"י מחמיר רק מצד מנהג (וראה במשבצ"ז סק"ז שכתב דהט"ז פסק כר"א וגם כרת איכא, וכ"כ בפר"ח סי' ס"ד סקי"ד). (ו) ואפי' במקום שאין שם קרום וא"א לקלוף החלב כ"א בכח ותחבולות ואין שם חלב עליו אפ"ה נוהגים לקלוף (עקהב"י סי' א' בעמוד"ז סקי"כ) (ז) (ט"א סי' ט"ו עקה"ב סי"א סק"ה) ובגי"ד סי' ס"ד סק"ח הביא בשם התשב"ץ שא"צ לפתוח את הכפולים. ועי' בש"ג סי' ס"ד סקכ"ד ובאו"ז סוף סי' תי"ג בתשו"ר ר"י, וראה באריכות בח"א של ספרי בסוגיא חלב הכרס. (ח) והוא חלב שעל הקרב ואסור מדאורייתא וחיבין עליו כרת (שו"ע סי' ס"ד סעי' ח' לבוש סי' ס"ד סעי' ח'), וראה בארוכה בח"א של ספרי בסוגיא המסס וביה"כ מה הוא עיקר חלב הקרב.

ומנקים החלב שבין המסס ובית הכוסות במקום דבוקם (יא),
ונוטלים הקרום שתחת החלב (יב) ואם נמצא חלב תחת הקרום
מנקים אותו (יג).

הקיבה.

הקיבה (יד) נוטלים ממנה החלב שעל הקשת (טו) והחלב
שעל היתר (טז), ונוטלים הקרום ומנקים היטב החלב שתחתיו (יז)

ביאורים ומקורים

(ט) והוא עשוי כגלגל כמין כדור ובתוכו קליפות קליפות הרבה כגלגל של
ריחים וקורין צינפ"ל ורופנו דק מאד והוא מחובר לבית הכוסות (רש"י
שבת דף ל"ו ע"א) ונקרא המסס משום שהמאכל מתעכל בו (הג"ה הרמ"א
סי' מ"ז סעי' ג') ובל"א נקרא תפלה או סידור (ספ"ג) ובלשון ערבי רומני
ובלשון תימני פחת. (י) הוא סוף הכרס שעשוי ככובע וקרוי בית הכוסות לפי
שתוכו עשוי כמין כוס (רש"י שבת דף ל"ו וכתובות ע"ו ע"ב) ובפנים לצד
הכרס עשוי בתים בתים ככוסות (ש"ג סי' מ"ח סקט"ו). והמסס מחובר בו
וסביב לחיבורם כשמברילים אותם יש רופן לזה ורופן לזה ובאמצע הם
שופכים זה לתוך זה והמאכל נכנס מבית הכוסות להמסס ומהמסס לקיבה
ומהקיבה לרקין (רש"י פא"ט דף מ"ב ע"א). ובית הכוסות נקרא בלשון
אשכנזי כלה הויב (ספ"ג) ובלשון שעפשיכע. (יא) אע"ג שמן הדין הוא שומן
כשר מ"מ נוהגים לאסור אותו (יש"ש פגיה"ג סי' ז'). (יב) (ט"א סי' ט"ו
ושאר ספ"ג) ומצאתי מקור לזה באו"ה הארוך סי' כ' סעי' א' שכ' דכל הקרום
שעל המסס ובית הכוסות אסור משום חלב. (יג) (ט"א סי' ט"ו ושאר ספ"ג)
והוא נמצא לפעמים בבהמות שמינות (יד) ונקרא בל"א מאגין ובלשון ערבי
קובאויה. (טו) הקיבה עשויה כקשת והחלב שמבחוץ נקרא חלב דאקשתא
(רש"י חולין דף ג' ע"א) ואסור מה"ת (שו"ע סי' ס"ד סעי' י"ד). (טז) הוא
החלב שמבפנים לעגול, ונקרא חלב דאייתרא מלשון חבל (רש"י הנ"ל). ואסור
ממנה שנהגו בו איסור (שו"ע סי' ס"ד סעי' י"ד, וכתב בכרתי סי' ס"ד
סקט"ו דלפי"ז במקום שלא נהגו מותר) וי"א שמדינא אסור ולכן אין להקל
בו (הגה' הרמ"א ולבוש סי' ס"ד סעי' י"ד, וראה בפרמ"ג סי' ס"ד במשב"ז
שכונת הרמ"א לאסור מדרבנן). ובחכ"א כלל כ"ה סעי' ז' כתב דחלב דאייתרא
אסור משום גזירה דשמא יבוא להתיר החלב שעל הקשת (והארכתי בחלבים
אלו בח"א של ספרי בסוגיא חלב הקיבה). וכתב בפר"ח סי' ס"ד סקכ"ב
דבמקום שנוהגים להתיר חלב דאייתרא צריך לבטל המנהג ולאסרו, וכ"כ בש"ג
סי' ס"ד סק"מ"ח. (יז) ואפילו במקום שאין שם קרום וא"א לקלוף החלב

וחותכים קצת מסוף הקיבה (יח) שסמוך לריש מעיא ומשליכים
לטרפה (ט), [א]

יותרת הכבד

יותרת הכבד שנקרא רויט פלייש (כ) בצד שמחובר להכבד
נוטלים את הקרום העב שעליו (כא) ומנקרין השומן שתחת
הקרום שהוא על הבשר (כב) אבל השומן שבתוך חריצי הבשר
אין מנקרים (כג) וקולפין את המ"כ שנמצאים שם, והקו הלבן
שנקרא שרונט שנמצא בבשר העבה גוררין אותו היטב
מהשמנונית שעליו, והיותרת בצד הריאה אין מנקרים אותו
כלל (כד), ומהכבד עצמו חותכים הגידין והקנוקנות (כה), וחותכים

ביאורים ומקורים

כי אם בכוח ותחבולות אפ"ה נוהגים לקלוף שם (עקה"ב סי' א' בעמוד"ו
סק"כ) (יח) ושם חלב דאייתרא לשי' הרמב"ם בפ"ו מהל' מאכ"א שהוא חוט
המשוך כמו יתר (שלחן גבוה סי' ס"ד סקמ"ז) (יט) משום שקשה לנקרו
(ש"ג הנ"ל). (כ) ונקרא גם טרפש או אברי"ש, והוא בשר שמחלק וחוצץ
בין הריאה לכבד. (כא) לפי שחלב הקרב שוכב עליו ונוגע שם (רמ"א בסי'
ס"ד סעי' י"ב לבוש סי' ס"ד סעי' ט"ו). (כב) לשיטת הרא"ם ור"ת הוא חלב
גמור, ולשיטת שאר הראשונים הוא חלב כשר ומותר (וכתב רבינו ירוחם
דכן עמא דבר שהוא חלב מותר, וכ"כ היש"ש פגיה"ג סי' ד' דכן הלכה,
וכתב הב"י דמ"מ נהגו הנשים עכשיו כהרא"ם), וכתב הרמ"א בסי' ס"ד סעי'
י"ב דיש מחמירין לגקר השומן שתחת הקרום, וכתב הגילוי דעת בסי' ס"ד
סעי' י"א דדעת הב"י והרמ"א דמדינא מותר שומן היותרת כדעת רוב הפוסקים,
ורק מצד חומרא נהגו לאסור (כג) וכתב בשלחן גבוה סי' ס"ד ס"ק ל"ט
שכן המנהג בסלונקי לנקר דוקא מה שנראה על גבי הבשר ואין מחטטים
אחריו כשאר חלב, וסיים שם שכן עיקר כיון שרוב הפוסקים מתירים אפילו
השומן שעל הבשר. (כד) משום דבאותו צד אין שם חלב, וכתב הרמ"א בסי'
ס"ד סעי' י"ב דהמנהג להסיר גם הקרום שבצד הריאה דילמא אתי למיטעי
וכתבו בספ"ג דדוקא אם נחתך היותרת מהבהמה, אבל בעודו מחובר בבהמה

[א] אלו החלקים הקונים בעצמם מנקרים אותם (ראה במבוא לספרי
אות ז'). והיות שכעת מחמת מצב המלחמה נתרבו האוכלים בחלקים אלו,
לזאת סידרתי סדר ניקור אלו החלקים לפי מה שמובא בספרי הראשונים
ובספה"ג.

החלב מהחלוונה (כו) ונוטלים הקרום שעליו משני הצדדים.

טחול.

הטחול, נוטלין את כל הקרום שעליו, הן שבצד הגס והן שבצד הדק (כו) ומנקים את השמנונית שתחת הקרום (כח).

ביאורים ומקורים

אין צריך לנקר צד הריאה דלא אתי למיטעי, ועיי' בזבחי רצון ובבית אברהם בשפ"ז ס"ק ב' (והובא בדרכ"ת סי' ס"ד ס"ק ע"ו) ואפי' חתך היותרת מהבהמה אם השאיר מחובר קצת מהכבד א"צ לנקר צד הריאה דלא אתי למיטעי, ויש אומרים דרוקא אם חתך היותרת חתיכות חתיכות דלא מינכרא איזה צד חוץ ואיזה צד פנים אז מנקר שניהם מספק אבל כשהוא שלם אפי' חתכו אותו מן הבהמה מינכרא איזהו צד חוץ ואיזהו צד פנים וא"צ לנקר צד הריאה (שפ"ח גבוה סי' ס"ד ס"ק ל"ח וסק"מ וכתב דזה כונת סה"ת שהביא הב"י ושכן המנהג בסאלוניקי ושאר מקומות הספרדים, ומה שכתב הרמ"א שנהגו לנקר שניהם הוא רק על מדינת אשכנז), וכן נהגו פה שלא לנקר לצד הריאה אפי' נחתך היותרת מהבהמה, ויש סימנים להכיר איזהו צד הריאה ואיזהו צד הכבד (א) הקרום שבצד הכבד יותר ארוך מהקרום שבצד הריאה (ב) המ"כ שבצד הכבד הוא יותר גדול ממראה כסף שבצד הריאה, (ג) שבצד הריאה נשאר תמיד כיס הלב ושומן הלב, ויש עוד סימנים להכיר איזהו צד הריאה ואיזהו צד הכבד ואכמ"ל. (כה) באותו צד שהמדה תלוי' בו (ט"א סי' כ' ושאר ספרי ניקור). וכתב בזב"ש דף י' דאע"ג שביותרת נוטלים את הקרום במקום שמונח עליו הכבד, מ"מ אין נוטלים הקרום שמונח על הכבד בעצמו. וכתב ששאלו זה להרמ"א ז"ל ואמר שמונהג אבותינו בדינו והם היו יודעים הטעם (וכ"כ בזבחי רצון) (כו) היא חתיכה יותרת שיש בכבד שהיא אצבע הכבד (לפי' הערוך) ונקראת בל"א דוימין או ווייס לעבער ובלשון ערבי חלוונה, וצריך לנקר חלב הכליות שנכנס לשם (זב"ש דף י' וראה בח"א של ספרי בסוף סוגיא דחלב היותרת מה שהבאתי מהגילוי דעת) (כו) שבצד הגס חייבין עליו כרת, ושעל שאר הטחול אסור רק מדבנן (ש"ע סי' ס"ד סעי' י'), י"א דקרום עצמו אפי' שבצד הגס אין חייבין עליו כרת רק מחמת חלב שדבוק בו (כד"פ סי' ס"ד ס"ק י"ג) ואחדים סוברים דחייבין כרת על הקרום בעצמו אפי' אם אין עליו כזית חלב (חכ"א כלל כ"ח סעי' ה' ועיין בדרכ"ת סי' ס"ד ס"ק ס"ג, ועיי' מש"כ בארוכה בסוגיא דקרומין). (כח) חלב שתחת קרום הטחול הוא שומן, כשר ומותר מן הדין (כ"כ בשו"ת מהרש"ם סי' כ"ח והרה"ג ר"י הכהן הובא בספ"ג

ומושכים הגידין שבתוך הטחול (כט) ואס נפסקו מחטטים
אחריהם (ל).

ביאורים ומקורים

גבעת פנחס דף ל"ג וכן הסכים הדרכ"ת בסי' ס"ד סק"ס להתיר אותו חלב) ובשו"ת בנין ציון ח"א סי' מ"ח (והובא בדרכ"ת) כתב שלא מצא מקור לאסור אותו חלב שתחת הקרום בש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים, אבל אבל המנהג להעביר גם החלב שתחת הקרום, והטעם הוא שחוששים שמא נשאר מעט מהקרום לכן מעבירים כל אשר לבן בו ואין להקל נגד המנהג דלא יהא אלא דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור שאי אתה רשאי להתיר בפניהם, אך לחוש לביטול איסור לכתחילה אם נשאר מעט מהחלב בטחול שבוודאי בטל זה המעט שנשאר בששים בבישול כולי האי א"צ לחוש עכ"ל.

וצריך לרעת שטבעו של טחול לפעמים לאחר שמנקרים אותו כדינו אם משימים אותו בתוך המים צומחים עליו עוד קרומין ואין לחוש לזה.

וכתב בשלחון גבוה סי' ס"ד ס"ק כ"ט דבטחול הבופלי שנקרא דו'אמוס נהגו איסור שלא לנקרו לפי שאין אדם בקי בניקורו מרוב החלב שבו, וכתב בזבחי רצון דהמנהג שלא לאכול טחול של כבש. (כט) ויש שם גיד אחר עב שנמשך עד סוף הטחול ומושך אותו ונמשכים עמו ג' חוטין שבתוכו (בעהע"ט שו"ע סי' ס"ד סעי' י"א) וצורתן כצורת ש" (נקרת איסור אומן יד ב' זבחי רצון) ואותם הגידין אסורים משום חלב, ובס' נקרת איסור אומן יד ב' כתב על ג' החוטין של הטחול שאסורים משום דם וסגי בחתיכה ומליחה, וצ"ע שהוא נגד כל הפוסקים שהבאתי בארוכה בחלק א' בסוגיא דחוטין אות ט'.

ובטחול יש עוד חוטין על גבי הטחול תחת הקרום שנשתיירו מן הקרום שעליו וצריך לנקר היטב עד שיראה קרום הטחול עצמו (שלחן גבוה סי' ס"ד ס"ק כ"ז), וכתב בשו"ת דבר שמואל סי' שנ"ב שצריכים ליוזהר לנקר הטחול בעודו לח וסמוך להוציאו מן הבהמה כדי שיוכל להמשיך החוטין בנקל (וכן הביא בבית לחם יהודה ס"ק י"ב בשם המהרש"ל ומהרש"ם והובא בדרכ"ת) ואם לא נקרו מיד בעודו לח ישרה את הטחול במים ויהיה נקל למשוך החוטין [זבחי רצון].

(ל) (שו"ע סי' ס"ד סעי' י"א לבוש סי' ס"ר סעי' י"א) והטעם לפי שראשיהם סמוכים לחלב המכסה את הקרב (כ"י סי' ס"ד), ומכל הפוסקים משמע דדוקא השלשה גידין שהן כמו ש" שנמצאים בצד הגס צריך לחטט

דקין.

הדקים חותכים סמוך לקיבה (לא) עד אמה (לב) ומשליכים
 לטריפה (לג) ושאר המעיים הדקים אין מנקרים אותם כלל (לד),
 ומסידים את הקרום מעל פני המעיים העבים שנקראים הדרא

ביאורים ומקורים

אחריהם, אבל שאר גידין קטנים שמחברים עם הגיד הגדול אין צריך לחטט
 אחריהם, ובדבר שמואל סי' שנ"ב משמע מדבריו דחוטי הטחול אין צריכים
 חטוט והובא במחזיק ברכה סי' ט' ובלחם הפנים, ובזבחי רצון הניח הדבר
 שמואל בצ"ע (ועיי' מש"כ בענין זה בסוגיא דחוטין אות ט') ופה נוהגים
 לכתחילה ליטול כל החוטים שנמצאים בהטחול, (לא) כן כתבו רוב הראשונים
 דריש מעיא היא האמה שסמוכה לקיבה, וברשב"א חולין דף צ"ג ע"א ד"ה
 ריש מעיא הכריע כפירוש זה, והחלב שתחת הקרום באותה אמה, יש
 אומרים שהוא חלב מותר (רמ"א סי' ס"ד ס"ק ט"ו כרו"פ סי' ס"ד ס"ק
 ו' שו"ת כנסת יחזקאל תשו' כ"ה כ"ו, ועיי' בשפת"ד סי' ס"ד
 ס"ק י"א, ובמגיה למשנה למלך פרק י"ג מהל' שגגות ה"ה כתב דמשום
 שא"א לצמצם להבדיל בין חלב הטמא והטהור ואתי לאחלופי צריך
 ליטול גם תחת הקרום), ויש אומרים דגם תחת הקרום הוא חלב אסור
 (לבוש סי' ס"ד סעי' ט"ו הגרד"א אבדק"ק פראג שו"ת שבות יעקב ח"ג
 תשו' ס"ה שו"ת שב יעקב תשו' כ"ו, ובחידושי דעק"א סי' ס"ד כתב דגם
 הרמ"א ס"ל כן ועיי' מה שכתבתי בארוכה בסוגיא דדקין וביארתי שם כל
 שיטות האחרונים בזה). (לב) (שו"ע סי' ס"ד סעי' ט"ו) ויש אומרים דאין
 צריך אורך אמה ממש (והוא לשיטת הרמב"ם), וכתב הרמ"א דלכן נהגו
 להקל למדוד בזרוע ואין מצריכים אורך אמה בצמצום, והגרד"א הובא בכנסת
 יחזקאל שאלה כ"ה כתב דלשיטת הרמב"ם שיעור הריש מעיא הוא עד הדקין
 המלופפים (ועיי' מש"כ בסוגיא דדקין). (לג) אף דמן הדין המעי עצמו מותר
 מ"מ זורקים אותו משום שהמקום שיוצא המאכל מן הקיבה לדקין בראשה
 דחוק וצר, ובשביל כך אותה אמה מלאה רירין ומשליכים אותה מחמת מיאוס
 (ספ"ג), וי"א דאע"פ שאינה מאוסה מ"מ אסורה משום שא"א לגרור שם
 היטב את החלב (דמש"א דף רל"ו והובא במגיה למשל"מ פי"ג מהל' שגגות),
 (ל"ד) המנהג שמניחים הריש מעיא עם הקיבה, ושאר המעיים הדקים
 שהולכים סבוב הכנתא מושכים הקצבים מהכנתא, והם מותרים ואין מנקרים
 אותם כלל (ובח שמואל דף י"ז ותמה שם מפני מה אין מנקרים גם שאר
 המעיים הדקין כיון שהם מונחים בחלב המכסה את הקרב, וסיים שמאחר
 שרוב העולם נהגו בו היתר והם סומכים על המנהג המנהג עוקר הלכה,

דכנתא (לה) משני הצדדים (לו), וחותרים את הסניא דיבא (לז) ואורך אמה מן המעיים הדקין שסמוכה לסניא דיבא (לח), עם החלב שביניהם שנקרא נר (לט), וגם הבליטה הקטנה שסמוכה להם שנקראת אצבע (מ), ומשליכים אותם (מא), וחותרים

ביאורים ומקורים

אבל המחמיר תבוא עליו ברכה (ל"ה) המעיים העבים שמונחים מסובכין כמו "פ" כפולה נקראים הררא, ועל ההדרא מונחת הכנתא ובלע"ז יונבלי"ן ונקרא גם כבד הלבן (וייס לעבער) או זים, או פריו, וקולף את ההדרא ממוקם שמונח עליה הכבד הלבן מפני שזה הצד הוא סמוך לחלב שעל הקרב (בעה"ע וספ"ג). ובשו"ת ברכת חיים סי' נ"ד (והובא בדרכ"ת סי' ס"ד ס"ק ק"ה) האריך בזה והביא ראיה מדברי הרא"ש דכל ההדרא דכנתא אעפ"י שסמוכה ונוגעת להחלב, אינה יונקת מהחלב ואינה אסורה מדינא כלל רק ממנהגא ואם נמלחה בלא ניקור מותרת בדיעבד (ועיי' בענין זה ברמ"א סי' ס"ד ס"ק ט"ו ובתיקון הבית סי' א' אות ד'). (לו) בבהמה גסה ובעגל מסירים משני הצדדים לפי שהכנתא אינו מונח מוכפל כ"כ כמו בבהמה דקה, אבל בכבשים שהכנתא מונח מכופל נוהגים שלא לקלוף רק צד אחד במקום שמושכין החוטי"ן, ואם איני יודע באיזה מקום מחובר לחלב הקרב קולפים משני הצדדים. ובעזים ותישים קולפים משני הצדדים מפני שמרקדים וחיישינן שמא פרוקי מיפרקא (וב"ש דף י"ז רמ"א סי' ס"ד סעי' ט"ו, ועיי' בדרכי משה סי' ס"ה אות י"ט ובדברי חמודות פרק גיד הנשה אות כ') ועיי' בטהרות אהרן סי' י"ב ובעקרת הבית סי' א' סעי' ט'.

ובשליחן גבוה סי' ס"ד ס"ק נ"ד תמה על מנהג הספרדים בירושלים שנוטלים הקרום מכל הדקין כהרמ"א שהוא מנהג אשכנז ואין עושין כהב"י. (לז) ונקרא טריאניע דערים (ספ"ג). (לח) (ספ"ג) ובד"ק סי' ס"ד ס"ק י. כתב דעתה נתפשט המנהג לחוש במעי זו שנקרא מעי טריפה (סניא דיבא) מחשש ריש מעיא, וכן נוהגים להחמיר במעי הרק שאצל המעי הטריפה הנ"ל עם השומן שעליה מחשש ריש מעיא (והובא בדרכ"ת סי' ס"ד ס"ק צ"ז) (לט) ונקרא ג"כ גערא (ספ"ג). ובשו"ת ברכת חיים סי' נ"ב כתב דהחלב שאצל הסניא דיבי הוא חלב גמור, וגם בלא"ה יש בו איסור כיון שחלב הפריסה הוא רבוק על אותו חלב א"כ אסור מטעם שיונק מגוף החלב ואסור מצד הדין ולא מצד מנהג לבד (והובא בדרכ"ת בסי' הנ"ל) וכן מצאתי בכה"ג הל' טרפות [וכ"כ בשבלי-הלקט דיני גיה"נ סי' י"ז בשמן] ובספר האורה שמיוחס לרש"י סי' ק"ח. כתב דחלב שעל הסניא דיבי אסור וצריך ליטלו (מ) ונקרא בלי"א דוימלה ובגסה דוימין, וכתבו ספ"ג דנוהגים להסירו

מהטבחיא שקורים קוטניצא (מב), בערך חצי אמה שדבוקה בפּי הטבעת ומשליכים אותה (מג), ומסירים מהטבחיא גיד ארוך

ביאורים ומקורים

(מא) וכתב בעמודי זהב סי' א' אות כ"ה שהטעם הוא משום מיאוס, ומצאתי מקור לדבר זה ברבינו ירוחם נתיב ט"ו אות י' דסניא דיבי שמחובד לדקים וזרקים אותו וכ"כ בשבלי הלקט הנ"ל, ובזמן האחרון נהגו פה להכשיר את הסניא דיבי אחרי שמנקרים היטב את השומן שתחת הקרום (ועיין מש"ב בניקור חלק הפנים אות ב' בענין לשנות המנהג) (מב) ונקרא ג"כ כרכשתא או הלחולת או אפטערדאס, ושם הדיש מעיא לשיטת הגאונים שהביא הרמב"ם בפ"ו מהל' מאכ"א ה"ט וכתב שם הראב"ד דזה הפירוש הוא עיקר, והרמב"ם הביא שני השיטות כדי לחוש לשניהם (כן כתב שם הה"מ) ומתחיל החלב שעל הקרום ממקום שיוצא בו הרעי (יש"ש פגיה"נ סי' ז') וכתב בערוגות הבשם סעי' ב' שכן עיקר, ולא כמו"ש המגיה למשל"מ בפרק י"ג מהל' שגגות ה"ה בשיטת הגאונים), והשיעור הוא אורך אמה, ולשיטת הרמב"ם סגי בחצי אמה, וכתב הבי"ד דהמנהג להסיר חצי אמה או פחות (ועיין בשו"ת ברכת חיים סי' נ"א שכתב דצריך עכ"פ חצי אמה) וירא שמים נוהג לגרור אמה (שו"ע סי' ס"ד סעי' ט"ו), וכתב הרמ"א דנוהגים למרוד בזרוע ואין מצדיכים אורך אמה בצמצום, ועיין באו"ה כלל כ' סעי' ט"ו דמורדים בזרוע כל אדם דקים לן דאין נוגע בחלב אלא עד שיעור הקצר שבורוע.

והחלב שתחת הקרום מותר ואפי' להסובדים בדיש מעיא שסמוך לקיבה דגם תחת הקרום אסור בכרכשתא מודו דהוא שומן כשר שו"ת שב יעקב תשו' כ"ו חוט השני סי' ס"ד ובשו"ת צ"צ החדשות חלק יו"ד סי' ז' הכריע דהשומן שתחת הקרום בכרכשתא מותר, וכתב כי החלב האסור שם הוא ניכר מהחלב הכשר כי החלב האסור אינו רבוק בהכרכשתא כלל דק נמשך אחר הקרום (והובא בברכת"ת סי' ס"ד ס"ק צ"ו) וכן בשו"ת דעת כהן ממרן הגאון מוהר"ר איה"ק זצ"ל בתשו' מ"ה האריך להוכיח דחלב שתחת הקרום בכרכשתא מותר, ודלא כספר מי ששון. (מ"ג) אף שמהדין אסור דק החלב שעל הקרום, מ"מ נהגו לזרוק חצי אמה מהטבחיא שסמוכה לפי הטבעת משום מיאוס (ס"פ), ובש"ג סי' ס"ד סק"נ כתב שחותרים ממנו לצד פי הטבעת כמלא ר' אצבעות בין בדקה בין בגסה, ובשו"ת שבות יעקב ח"ג תשו' ס"ה כתב דבעירו נוהגים לזרוק בגסה חצי אמה ובעגל וככש כמו רבע אמה, והא דבריש מעיא שסמוכה לקיבה וזרקים אמה משום מיאוס הוא משום שאינה חשובה, אבל בכרכשתא שהיא גדולה וחשובה לכן אין זורקים ממנה דק חצי אמה (ט"א סי' ט' עקה"ב סי' א' בעמוד"ז אות

שמונח עליו עד אמה עם מעט שומן שאצלו (מד), ומוציאים
הגידין שמסובכים ככית עכביש (מה), שנמצאים בתוך שומן
הכנתא (מו).

ביאורים ומקורים

כ"ה). וי"א דהמעי שסמוכה לקיבה הוא דחוקה וצרה יותר מהכרכשתא ומלאה רירים ומיאוס לכן משליכים כלי האמה (צנל"ד סי' ז') (מ"ד) (רמ"א סי' ס"ד סעי' ט"ו וספ"ג) והוא חוט של חלב (ובחי דצון), ויש שם גם חוט של דם שנמשך מקצה אל קצה (בעהע"ט) וכתב ע"ז הביי וז"ל לא ראיתי כן בגמרא ולא מדברי הפוסקים. (מה) הם אטורים משום דם (שו"ע סי' ס"ה סעי' א'), ויש אטורים אותם אפי' בחתיכה ומליחה שמרוב דקותם אין דם יוצא מהם אפילו על ידי חתיכה ומליחה (שיטת הגאונים והובא בב"י סי' ע"ה) וכדבריהם כתב הבעהע"ט בסי' ס"ה דשומן הכנתא מותר רק לצלי (ועיי"ש בב"י), ועכשיו נהגו בהן היתר וכשאדם בקי בהם מותרם ונפשלים היטב (שו"ע סי' ע"ה סעי' ג' בשם הרשב"א) ובש"ג סי' ע"ה ס"ק כ"א כתב דלא מהני חתיכה דשמא נשאר אחד מהם שלא נחתך, וכתב הזב"ש והובא בדרכ"ת סי' ע"ה ס"ק מ"ז שהזהיר להנשים המנקרות את הכנתא למתוח כל הגידין והחוטין שבתוכה, וכתב דאעפ"י שא"א למתוח כל אותם החוטין הקטנים מ"מ כיון דעכ"פ כל אותם הגידין הגדולים שיש באמצע הכנתא אפשר למתוח ומאותם החוטין הגדולים מתחלק לחוטין הקטנים א"כ כשחותכים הגדולים ומותחים אותם ממילא יוצא הדם גם מחוטין הקטנים דרך אותן החוטים (ובזב"ש שנדפס מחדש בירושלים כתב קצת באופן אחר), ובדרכ"ת הביא בשם ספר מלבושי יו"ט ח"ב יו"ד סוף סי' ד' שכתב שינקרו הכנתא מגירי דם וגם יחתכו בה בכמה מקומות (ועיי' בס' נקרת איסור אומן יד סעי' ד'), ואחרי הניקור י"א שהמנהג לצלותן תחילה ואח"כ מי שרוצה לבשלו הרשות בידו (ט"א סי' י"ב ובעקהב"י סי' ג' סעי' י"ב), וי"א דעכשיו נוהגים בו היתר בלי צלי כמוש"כ בשו"ע סי' ע"ה (זב"ש דף כ') ובשו"ת מלבושי יו"ט בס"י הנ"ל והובא בדרכ"ת סי' ע"ה ס"ק מ"ד), וכתב בשלחן גבוה סי' ע"ה ס"ק י"ט דגם שומן הכנתא של בופל"א שנקרא דו'מוס מותר אחר הניקור ודלא כעיר אחת של ספרדים שרצו להחמיר בשומן הכנתא של בופל"א שלא לאכלו. (מו) כתבו בספ"ג שהחוטין הם בכבד הלבן שנקרא ווייס לעבער, ומה שקראו הפוסקים אותו בשם שומן הכנתא אף שאינו שומן הוא משום שמראהו לבן כשומן ע"כ קורים אותו שומן הכנתא. (ט"א סי' י"ב ובעקהב"י סי' ג' סעי' י"ב ובעמוד"ו אות ל"ג ל"ד), ובמלבושי יו"ט בס"י הנ"ל כתב דאינו כן אלא דהכנתא הוא שומן שעל הדקין, ואם כי באמת שגם על הכבד הלבן יש הרבה גידין של דם אבל מש"כ השו"ע בס"י ע"ה

חלק הפנים

טאבאן שנקרא שפאנדרעס (ונקרא ג"כ פרידיק או זייט) מפרידים את הבשר העליון (א), ומשליכים אותו לטריפה (ב),

ביאורים ומקורים

שומן הכנתא ר"ל שומן הדקין, ובדרכ"ת סי' ע"ה ס"ק מ"ב הכריע כספרי הניקור והביא כמה ראיות לדבריהם (א) (והוא בשר הכסלים שלמעלה מן הטבור, ונמשך מהטריפה קאלנער שלמטה מן הטבור שהוא בשר אדום דק שנזכר ברש"י חולין דף צ"ג ע"א, ותחת אותו בשר מונח הדעק כי הכשרה קאלנער אינו הולך למעלה מן הטבור, והכסלים שלמעלה מן הטבור הוא רק מב' חתיכות הדעק ואותו הבשר.

וברש"א בח"א בסוגיא הבטן סעי' ג' כתב דעל הקרום מבפנים מונחת חתיכת בשר שמתוכה יוצא חצר הכבד שמבדיל בין החזה לבין הבטן, וכ"כ בסוגיא דחלב מכוסה סעי' ה' שמאותו בשר יוצא חצר הכבד, ולא דק בזה דחצר הכבד אינו יוצא ממש מאותו בשר רק סמוך לבשר הכסלים יוצא חצר הכבד, ואפשר גם כונתו רק סמוך לאותו בשר. (ב) וכן נהגו מימי הרבנים הגאונים מהרי"ל דיסקין ומהר"ש סלנט וצ"ל לזרוק אותה חתיכה לטריפה, ולא רצו לשנות ממנהג הספרדים דפה שנהגו כן מקבלה שבידם, ובח"ו ל' נוהגים שלא להפריד אותו בשר מהדעק ורק נוטלים את קרום הדק שעל הכסלים שהוא על אותו בשר, כמוש"כ הרמ"א בסי' ס"ד סעי' ז' וז"ל אבל בחצי הבהמה של צד פנים אין בהם מחלבים אלו רק קצת מן הקרום שעל חלב הכסלים הנשאר בראש הדפנות על הכסלים הנשאר שם בראשה וצריך להסיר אותו הקרום משם עכ"ל, ותחת הקרום הדק אין שם חלב כלל כמוש"כ בשו"ת משיב דבר סי' כ"א, ומש"כ הרמ"א קצת מן הקרום שעל חלב הכסלים כונתו שנמשך מחלב שעל הירכים, וכבר כתבתי בארוכה בזה בחלק א' בסוגיא דכסלים, והלבוש כתב טעם אחר על איסור קרום זה והבאתי דבריו בח"א בסוגיא דיותרת עיי"ש, וקרום עב של הכסלים אינו הולך כלל על הבשר אדום דק כמו"ש רש"י בחולין דף צ"ג ע"א וביארתי בארוכה בסוגיא דכסלים.

ובזמן האחרון נהגו גם פה להכשיר אותה חתיכה רק שמפרידין הבשר מהדעק ועושים קליפה משני הצדדים, ולא ידעתי איך אפשר להקל נגד המנהג שנהגו פה מזמן הרבנים הגאונים וצ"ל, וכבר כתב היש"ש בפגייה"נ סי' ו' דאע"ג דמן הדין מותר מ"מ מנהג הניקור עוקר הלכה, וכן במהר"י סרינא בפסק השני כתב בענין הה' אצבעות דמדינא מותר

וחותכין את ראשי העצמות הרכין שבקצות הכסלים שנקרא

ביאורים ומקורים

ורק כיון דנהגו להחמיר אין לשנות, ועיי' במג"א ובפר"ח סי' תס"ח ותצ"ו, דבני חו"ל שבאין לכאן צריכים לנהוג כמנהג שנהגו פה, ו א י ך אפשר לשנות המנהג שהיה נהוג פה ירושלים עיה"ק להחמיר לזרוק אותה חתיכה לטריפה, ובפרט שאין בו חסרון כיס כי ההפרש באותה חתיכה בין כשר לטריפה הוא מועט, וגם נצמח מזה תקלה כיון שנהגו עד כה איסור באותה חתיכה שלמעלה מן הטבור ואם נתיר אותם בזה יבואו להתיר גם הטריפה קאלנער שלמטה מהטבור כיון שהוא המשך אחד עם החתיכה שלמעלה מהטבור.

ועכשין נבאר יסוד המנהג דפה שנהגו כן לזרוק אותה חתיכה לטריפה, הנה בספ"ג כתבו הטעם שאנו אוסרים החלב שבתוך הכסלים למטה מן הטבור אעפ"י שמכוסה עם בשר, משום דבהמה בחייה פרוקי מיפרקא כמו שביארתי בחלק א' בסוגיא דכסלים ובחלק ב' בניקור חלק אחורים אות ל"ד, וכתב בעקהב"י סי' א' בעמוד"ז סעי' ט' דדוקא בחלק הכסלים שלמטה מטבור אמדינן דאסור מטעם פרוקי מיפרקא אבל בחלק הפנים לא אמרינן פרוקי מיפרקא (ועיי' ש"באות ז'). ויותר בארוכה ביאר דבר זה בספ"ג רש"א בכמה מקומות ובחלק ב' בסוגיא דחלב מגולה וחלב מכוסה סעי' ח' כתב טעם לדבר דדוקא בחלק אחורים אמרינן סברא זו דפרוקי מיפרקא אבל בחלק הפנים לא אמרינן סברא זו, לפי שהצלעות הגדולות ששם נותנות חיזוק לבהמה ואינה מתפרקת (ועיי' בעקרת הבית סי' ג' בתיקון הבית אות ב'), ומטעם זה נהגו בחו"ל שלא להפדיר בשד הכסלים של חלק הפנים מהרעק כיון דשם אינו פרוקי מיפרקא ומותר מטעם חלב מכוסה שהבשר חופה אותו, אך כבר הארכתי בחלק א' בסוגיא דכסלים דמכל הפוסקים משמע דלא אמרינן בכסלים פרוקי מיפרקא אפי' למטה מן הטבור, ו א י ן לומר דמשו"ה למטה אסור הטריפה קאלנער משום שנמצא שם חלב הכליות ונכלע בבשר ומשום הכי למעלה מהטבור מותר הבשר דאין שם חלב הכליות, זה אינו דגם למטה מהטבור אין לאסור הבשר מטעם זה, דקרמא מפסיק כמבואר בחולין דף ח' ע"ב גבי לא ליסחוף אינש.

ולכן נראה דטעם האיסור הוא כמוש"כ בסוגיא דכסלים דלפי שיטת הר"ז ובעל התרומות דפסקו בלובן כוליא דמדינא אסור דלא דרשינן על, ולפי"מ שכתב הרשב"א בתשו' ח"ג סי' רכ"א והובא בב"י סי' ס"ד דיש אוסרים בחלב שבתוך הכסלים משום דבגמ' השוו אותו עם חלב שבתוך הכליות ובחלב שבתוך הכליות קיי"ל כרבא, וא"כ לפ"ד כיון דלא דרשינן על ולא תוך גם החלב שמחופה עם בשר שבתוך הכסלים אסור, (ועיי' ברש"א בסוגיא

לעפיל ומשליכים (ג), והבשר התחתון שנקרא דעק קולפין

ביאורים ומקורים

דמתנים סעיף י"ח שהביא בשם זב"ש שכתב טעם לאסור חלב שבתוך הכסלים כמו האמוראים שחולקים על שמואל, ועיי"ש מה שהקשה עליו וכבר תירצתי זה בסוגיא דאליה). וכן לפ"מ שסיים שם הרשב"א דבמקומות שנהגו איסור בחלב שבתוך הכסלים אסור להתיר להם דשמא לא טעו אלא נהגו איסור אטו חלב שעל הכסלים, וזה יסוד המנהג שנוהגים לאסור החלב שבתוך הכסלים ואסור להתיר כמוש"כ הרשב"א שהבאתי, ולפי טעמים אלו אין נפק"מ בין החלב שבתוך הכסלים שלמטה מהטבור לבין החלב שבתוך הכסלים שלמעלה מהטבור דבשניהם יש לאסור מטעמים הנ"ל.

ויותר תמוה שנוהגים עכשיו מנהג חדש לקלוף אותה חתיכה משני הצדדים, א"כ סוברים דגם החלב שתחת אותו בשר אסור ומשו"ה צריכים לקלוף אותה חתיכה, וא"כ כמו דאסרינן בהטריפה קאלנער שלמטה מטבור ואין מתירים בקליפה מטעם דקשה לקולפו כמוש"כ בניקור חלק אחורים באות ליג, לפי"ז גם אותה חתיכת בשר שהיא למעלה מהטבור שנמשכת מהטריפה קאלנער ג"כ צריך לאסור אותה לגמדי מחמת שקשה לקולפה, ואותה חתיכת בשר שלמעלה מהטבור היא חתיכה דקה כמו הטריפה קאלנער שלמטה מהטבור, והיא חתיכה קטנה יותר מהטריפה קאלנער שלמטה מהטבור וקשה מאד לקולפה, וגם להטעם השני שהבאתי בניקור חלק אחודיים באות הנ"ל דמה שנוהגים לאסור הטריפה קאלנער ולא מתירים בקליפה הוא משום שאם נשים אותו נגד השמש נראה בו לבנונית, לפי טעם זה צריך לאסור גם החתיכה שהוא למעלה מהטבור שגם שם נראה בה לבנונית נגד השמש.

ךל עוד יסוד למנהג שנהגו פה לזרוק אותה חתיכה, כי החמשא חוטינ דכפלא שמבואר בגמ' חולין צ"ג ע"א דמתפצלין. לתרי תרי ולתלתא תלתא ומבואר שם דצריך לחטוטי בתרייהו, הם נמצאים גם באותו בשר אדום שעל הדעק, ולפי"מ שכתבו התוס' והרא"ש פגיה"ב דף צ"ג דצריך לזוהר אותן הקונים חלק הפנים לחטט וכו' וכ"כ הטור בסיו"ס דובשו"ע סעי' י"ג, ובב"י הביא שם בשם ר"י שהיה נוהר לא לאכול אותה חתיכה לפי שאין הטבחים נוהרים להסיר אותם חמימי, וביש"ש פגיה"ג סיו"ח הביא בשם האגודה דצריך להזוהר בהם מאד לשולפן חמין, ומי שאינו עושה כן לא יכול לחטט הכל והם נשארים בצד שלפנים שקונים מהטבחים כיון שאינם נוהרים להסיר אותם חמימי, וכ"כ באו"ה הארוך סיו"כ סעי' ז' דכשנתקדר הבשר א"א לעוקרו כולו, ולפ"מ שכתבתי בארוכה בח"א בסוגיא דחוטינ מבואר

אותו (ד), בארכו מהחזה עד סופו וברחבו מהגיד עד סופו (ה), וקולפים את הבשר שנמצא בין העצמות עד היותר ומנקים את העצמות מהשמנונית שעליו (ו), וחוטטים

ביאורים ומקורים

דכל החשש שקשה לנקרו הוא בחלק הפנים דכן משמע מכל הראשונים, וכיון שאנו מנקרים אותה חתיכה בזמן שהוא קרה וא"א לחטט כולו, א"כ יסוד נכון הוא על המנהג דפה שנוהגים לזרוק אותה חתיכה, ואף שכתב היש"ש בסי' הנ"ל שהוא חומרא יתירה להחמיר שלא לאכול אותה חתיכה והבאתי דבריו בח"א בסוגיא דקרומין, אבל מ"מ במקום שנהגו כן תמיד בודאי אין להתיר כמו שהבאתי לעיל שאסור לשנות המנהג אע"פ שמן הדין מותר. (ג) כ"כ בט"א סי' ו', שכן קיבל מרבתי המנקרין וסיים שם הטעם לנקר זה משום שיונק מחלב של הכסלים, וכ"כ בעקהב"י סי' ג' סעי' ה': (ד) כיון שאנו אוסרים החלב שנמצא שם מטעם חלב הכסלים משו"ה צריך קליפה, (ה) ועל סוף הדעק במקום שכלה הבשר האדום שמונה עליו, מחובר עליו קרום עב שיוצא מהבשר האדום, ועל הקרום עב נמשך גם הקרום הדק שהולך על כל הכסלים, ובדין החלב שתחת אותו הקרום עב הביא רש"י בחולין צ"ג ע"א שני דעות בזה אם קרום עב הוי חיפוי או לא, וכן הרמ"א בסי' ס"ד סעי' ז' כתב דיש נוהגין להפריד ג"כ הבשר הנדבק, ועיי"ש בביאור הגד"א אות י"ב דכונת הרמ"א היא על הקרום העב, והרמ"א הביא שם דעה שניה דמתירים משום דחשיב חיפוי, ובט"א סי' ו' כתב שכן נוהגים בין המנקרים (ועיי' בזב"ש דף ה' ובצנל"ד סי' ד' אות' א'), וכתב בכנה"ג בהגהות ב"י סי' ס"ד סעי' ל"ד דאפי' לאותם המתירים בחלב שתחת הקרום העב מ"מ הקרום עב עצמו כו"ע מודים דאסור, וביש"ש פגיה"ג סי' ה' כתב דבגליל שלו נהגו הטבחים להסיר אותו חלב שתחת הקרום העב וכ"כ בס' פני אריה החי סי' כ"ג שנהגו שם לנקר העור העב וגם החלב שתחתיו, וכן נוהגים פה לאסור אותו חלב שתחת הקרום העב וקולפים הבשר שמתחתיו, ובזב"ש בדף ה' אחר שהביא שם דברי המתירים כתב וז"ל דמ"מ במקום שהמנהג לנקר אין להקל מאחר שכבר קיבלו עליהם מכ"ש בדבר זה שיכול להיות שהדין עם האוסרים, וכ"כ בט"א בסי' הנ"ל ובעקהב"י סי' ג' בעמוד"ז אות י"ז, (ו) כדי להתרחק מכל הספיקות אנו נוהגים להסיר כדי קליפה מכל שטח הצלעות מתחת טרפס הכבד (רש"א בסוגיא קרומין וקליפה סעי' י"ח תו"ג השלם דף י"ט ע"ב בשם ס' ויוסף אברהם שו"ב מלונדון), ובב"י בסי' ס"ד הביא שבארגון ונבאר"ה וקשטיל"א נהגו לנקר את שומן החזה מבפנים מצלעות הקטנות ושעל הצלעות הגדולות, ובאו"ח הל' מאכ"א אות פ"ה כתב וז"ל הקרום שעל הדפנות צריך להסיר כולו והטעם מפני שחלב המכסה את הקרב שוכב עליו

אחרי החוטין (ז) שנמצאים בצלע י"א וי"ב (ח) והבשר שבין צלע

ביאורים ומקורים

עכ"ל; (ועיי' מש"כ בח"א בסוגיא דחלב הרפנות אות ב') (ז) דהחוטין שבין צלע לצלע הם מהחמשה חוטין דכפלא (כה"ג הל' טדיפות ורבינו ירוחם נתיב ט"ו אות י"ד או"ה הארוך, והובא בדרכי משה סי' ס"ד אות ו'), ובשו"ת משנת אליעזר סי' כ"ה כתב שהוא בעצמו בדק אותם החוטין שבין צלע לצלע וראה שהם מהחמשה חוטין דכפלא שמתפצלין לתרי תרי ולתלתא תלתא עיי"ש. והם אסורים משום חלב (ט"א סי' ז' וב"ש דף ו' ובעק"ב סי' ג' סעי' י"ט), וי"א דרק חוט הג' שעל צלע י"ב אסור משום חלב אבל החוטין של צלע י" וי"א אסורין רק משום דם (צנ"ד סי' ה' סעי' א'), ובפרמ"ג סי' ס"ה במשב"ז סק"ב כתב בשם הרמש"א דראשי הפיצולין שנמצאים בחלק הפנים אסורים משום דם, וכ"כ החת"ס חיו"ד סי' ס"ח דמנקרים אינה גידי דם בין צלע לצלע היורדים מהחנה, ועיי' בשו"ת משנת אליעזר סי' כ"ה מה שהקשה עליהם מדברי התוס' והרא"ש עיי"ש: (ח) כל ספ"ג כתבו דצריך ליטול החוטין מג' צלעות מכל צד מצלע י"ב, וי"א, וי', משום דהם חוטי דכפלי, ואף דבצר שמאל מבואר בגמ' צ"ג דאין שם דק שנים מ"מ משום לא פלוג צריך להוציא מכל צד שלשה חוטין, אך מאו"ה הארוך שהובא בדרכי משה סי' ס"ד אות ו' שכתב ונוהגים בקצת מקומות שנוטלים הגידין הסמוכים תחת ג' צלעות התחתונים עד השדרה שצריך לחטט אחריהם עכ"ל מבואר דהחוטין הם בג' צלעות התחתונים וא"כ אותם הצלעות הם צלע י"ג וצלע י"ב וצלע י"א כיון שהם הצלעות האחרונים, ואם מניחין צלע י"ג לחלק אחרים סגי ליטול מחלק הפנים רק ב' חוטין מהצלעות היינו מצלע י"ב וצלע י"א כי החוט הג' נשאר בצלע י"ג שמניחים בחלק אחרים, וכן המנהג פה ליטול דק החוטין שבצלע י"ב וי"א, ומה שכתבו ספ"ג דצריך ליטול החוטין של צלע י"ב, וי"א, וי', צריך עיון דא"כ אין אלו הצלעות האחרונים דהרי איכא גם צלע י"ג והאו"ה כתב ג' צלעות התחתונים, ואפשר דספ"ג חשבו אחר שנחתך הצלע י"ג אז צריך להוציא הגידין מג' צלעות האחרונים אך לשון האו"ה משמע כמוש"כ, וכיון שנהגו פה שלא ליטול החוט מצלע י' אין לבטל המנהג כמוש"כ בפר"ח סי' ס"ד סעי' כ"ב דהיכא דאסור דק ממנהג אין לבטל היכא שנהגו להתיד, ובכל הראשונים שהבאתי מבואר דרק ממנהג נהגו ליטול החוטין שבין צלע לצלע, ובכנה"ג בהגהות ב"י סי' ס"ד סעי' מ' הביא שם דאין לשנות המנהג אפי' אם נהגו להקל כדי שלא להוציא לעז על הראשונים שאכלו איסור ודק באיסור דאורייתא כתב דמותר לשנות, וא"כ החוטין דרק מדרבנן אסורים (ועיי' מש"כ לעיל דיש שיטות שמדאורייתא אסורים החוטין) אין לשנות בזה אע"ג דנהגו לקולא כדי שלא להוציא לעז על

י"ב לצלע י"ג חותכים את הבשר העליון שלצד פנים (ט) והאצבע הטריפה (י) שנמצא שם ומשליכים לטריפה, וקולפים את הבשר התחתון (יא) ומנקים את הצלע הי"ב בצד שמונח

ביאורים ומקורים

הראשונים, (ובמהרי"ק שורש ט' כתב דיש לסמוך אמנהגא אפי' במקום איסור נגד ההלכה, אך בנחלת שבעה שאלה מ"א רחה דבריו 'עיי"ש) ובפרט יש להקל לפי השיטות שהבאתי לעיל באות ה' שכתבו דאותם חוטין שבין צלע לצלע הם חוטי דם דסגי בחתיכה ומליחה כמו שאר חוטי דם שנוהגים פה לחתכם ולא להוציאם כמו שביארתי בארוכה בסוגיא דחוטין.

וכתבו ספ"ג הנ"ל דיש מקומות שאין מניחים לחלק הפנים רק ז' או ח' צלעות ואפי"ה יש ליטול משם שני חוטין הראשונים משום שלא ישכח הדבר לכן דלא פלוג בין ז' לח' או ט' או י' בכל מקום יטול שני חוטין: (ט) וכן כתב בס' פני אריה החי סי' כ"ג שבעיר לאמוץ אוסרים לגמרי חלק הכפל שלפנים וגוררין היטב החלק שתחתיו רק חלק הכפל של חוץ מתירין, וכן כתב בשו"ת ברכת חיים תשו' נ"ג שכן המנהג במקומו. וגם בלובלין נהגו בזמנו כן שלא לקנות את הבשר העליון שלצד פנים: (י) הוא חתיכת בשר דק שצורתו כאצבע והולך לאורך כל הצלעות, ואותה חתיכה מהאצבע שבין צלע י"ב ל"ג כיון שצריך לקלוף אותה מכל הצדדים וקשה לקולפה שהיא חתיכה דקה לכן משליכים אותה לטריפה. (יא) גוב"י מהדו"ת חו"ד תשו' ל"א, ובשו"ת בית שלמה יו"ד ח"א תשו' ק"ז כתב דהחת"ס חולק על הגוב"י וסובר דאין חלב בבשר שבין צלע י"ב ל"ג וצריך ליטול ממנו רק קרום, ומסיק שם דיש לאותו בשר דין אחורים ואין מועיל בו ניקור רק ממנקה מומחה שיודע לנקר אחורים (ועיי' בדרכ"ש שבסוף דעת תורה תשו' י"ז שהאריך בזה, וכתבתי בארוכה בסוגיא דצלע) וכ"כ כל ספ"ג דצריך לנקר הבשר שבין צלע י"ב ל"ג.

והנה אף שמבואר בכל האחרונים דמניחים את הבשר שבין צלע י"ב ל"ג לחלק אחורים, מה שאין אנו זהירים להניח אותו בשר לחפ"א אחורים, הטעם הוא משום דכל המחברים מיירי במקום שאין מנקרים מומחים על חלק הפנים, אבל במקום שיש מנקרים מומחים על חלק הפנים כמו שנוהגים פה אז מותר להניח אותו הבשר לחלק הפנים וכמושיכ החת"ס בס"ח ויותר מבואר בטוטו"ד תליתאי תשו' קי"א והבאתי דבריהם בח"א בסוגיא דצלע.

ואם נמצא בכהמה צלעות יתירות יש אומרים דאין צריך להניח לאחורים רק צלע אחת כמו בכל בהמה (מ"ב תשו' ס"ו ובחכ"א כלל כ"ח

עליו החוט (יב) ובצד של העור סמוך לחוליות השדרה במקום שמתחבר עם הסינטע גוררים את המ"כ וקולפים את בשר האדום (יג) עד צלע הי"ב.

חלק אחרים

כ ל י ו ת

מוציאים את הכוליא מהחלב (א) ומשני קרומים שעליה (ב)

ביאורים ומקורים

סעי' ג' וי"א דמניחים לחלק הפנים רק י"ב צלעות וכל שאר הצלעות שייך לאחורים וצריך לנקרם מנקר מומחה (כנפ"י סי' ס"ד ש"ג סי' ס"ד ס"ק י"ח אות ג' וכל ספ"ג). ופה לעולם אין מניחים לחלק אחורים רק צלע אחת, ואפשר שהוא ג"כ מטעם הנ"ל כיון דיש פה מנקרים מומחים לחלק הפנים אין קפידא אם מניחים לחלק הפנים צלעות היתירות, ולפימ"כ בשם כל ספ"ג דכל הצלעות היתירות צריכים ניקור ממנקר מומחה כמו בצלע י"ג, לכן צריך להזהר שכל מנקר ימנה הצלעות לראות אם יש שם צלעות יתירות וכ"כ מהרי"ל בהדיא והובא בכנפי יונה הנ"ל וז"ל ויש להזהר בזה למנות בכל פעם דהטבחים שוגגים בזה מחמת מהירות עכ"ל, ובלא מנין א"א להכיר הצלעות כי כל הצלעות עד צלע י' אין להם סימן ומראה אחד להם, רק מצלע י' יש סימן כי יש שם תחת העור בגב הבהמה אצל חוליות השדרה חתיכת בשר שנקרא אויבערשאל.

ואם נמצא בבהמה צלע יתירה דינו כצלע י"ג דחציו מנקרים וחציו הסמוך לשדרה אין מועיל בו ניקור (ש"ג סי' ס"ד ס"ק י"ח אות ג'). והבשר שבין צלע י"ב לי"ג בבהמה שנמצא בה צלעות יתירות אין צריך לנקר (דרכ"ת סי' ס"ד ס"ק מ"ז). (יב) הטעם הוא משום שהבשר שבין צלע י"ב לי"ג שצריך ניקור נוגע בעצם משו"ה צריך לגררו ולנקותו (משנת אליעזר תשו' כ"ה ועיי' בשתי הלחם סי' ל"ט). (יג) היינו שצריך לפתוח העור מהרוק בראטין והמ"כ ששם צריך גרירה ובשר האדום קליפה מן מנקר מומחה (ט"א סי' ז' צנל"ר סי' ה' זב"ש דף ו' ושאר ספ"ג). וכתבו דמ"כ הבעהע"ט וגורר את החלב שתחת המתנים וכו' כונתו על אותו חלב שאסור משום תרבי"א דתותי מתני', ועיי' בש"ג סי' ס"ד ס"ק י"ז משיכ בזה. (א) בעהע"ט שהובא בטור סי' ס"ה) והוא נקרא בל"א גרין חלב והכליות מונחות בתוכו, וזה החלב הולך מכל צדדים סמוך להחלחולת (ט"א סי' כ"ח עקהב"י סי' ה' בעמוד"ז אות

ומסירים מהכוליא החוטין הנמשכים עם שני הקרומין הנ"ל (ג).
וצריכים להזהר שלא ישאר מהקרומין והחוטים בתוך חריצי
הכוליא מבחוץ. וחוט ט'ין אחרי הלבון כוליא (ד) עם כל
הנקודות הלבנות שנמצאים בתוך הכוליא (ה) עד שיראה בפנים
מראה בשד הכוליא (ו).

ה פ י ל י י

הפיליי (ז) מונחת על שש צלעות קטנות (ח), ואצל הפיליי
הכשרה מחוברת עוד חתיכת בשר שנקרא טריפה פיליי,
וכשמפריד הפיליי הטריפה מהפיליי הכשרה צריך להפרידן
ביד (ט) מדראשו ועד סופו בכדי שישתלפו הגידין (י) מהפיליי

ביאורים ומקורים

א' (ב) קרום העליון אסור מן התורה וחייבין עליו כרת, וקרום התחתון אסור
מדרבנן ואין חייבין עליו, (ש"ע סי' ס"ד סעי' י"ב) (ג) (ש"ע סי' ס"ד
סעי' י"ב) והם אסורים מדרבנן, וי"א דאסורים מן התורה (רמב"ם פ"ז מהל'
מאכ"א הל' ט"ז ועיי' בחכמ"א כלל כ"ח סעי' ח' ובבית אדם תשו' לה')
ובנחל אשכול סי' כ"ה ס"ק י"ד כתב דהחוטין שבכוליא הם החוטין שבקרום
התחתון שמונח על הכליות שקרום זה אסור מדרבנן, אבל בכוליא עצמה
לא נמצא חוטי חלב חוץ מלובן שבה, (ד) בש"ע סי' ס"ד סעי' י"ב
כתב דיש מחמירים לחטט אחריו והגיה הרמ"א שם דוקא מה שבתוך הכוליא
אבל מה שעל הכוליא לכו"ע אסור (ועיי' בש"ג סי' ס"ד ס"ק ל"ז מש"כ
בכוונת הרמ"א והבאתי דבריו בסוגיא דכליות), ודעת הדו"ה ובעל התרומות
דגם החטיטה הוא מדאורייתא ונתבאר בארוכה בחלק א' בסוגיא דכליות.
(ה) (צנל"ד בניקור חלק אחרים סי' ב' סק"ב). (ו) וכתב בנקרת איסור
מר' יהושע סגרי אומן יד ג' וז"ל ויזהר כי כליות בהמה דקה שעויות
וחלקות הנה וקלות לנקות ולהכשיר, אבל כליות בהמה גסה מלאות חריצים
הנה והנה וצריך זהירות רב לקלפן ולהעביר כל החלב עכ"ל (והובא בדרכ"ת).
וכתב בש"ג סי' ס"ד ס"ק ל"ד דכוליא של בופלי שנקרא בלשונינו דו'מוס
נהגו בו איסור שאין אדם בקי בניקורו מרוב החלב שיש בו מבית ומבחוץ,
ושפעתי מהמגקר המומחה הר' שלמה הומינר שליט"א שהרב הגאון מוהר"ר
רש"ס זצ"ל הכשיר לו לנקר הכליות של דו'אמוס. (ז) שנקרא לונביל או לעדוויץ
וגם נקרא בל"א העכט מפני שצורתו דומה לדג שנקרא העכט (ח) הצלעות
הקטנות עם חוליות השדרה נקראים בספ"ג וויטשינקא ובפולין דראבינקא או
לאיובקא או סלאבני או קלאפקי, ובשאר ארצות דער פאנין: (ט) ולא בסכין
כדי שהגידין שבתוכו ישארו בתוך הטריפה פיליי ששם נשתרשו ביותר, ואם

הכשרה וישארו בהפיליי הטריפה, והפיליי הטריפה והצלעות
הקטנות אין מועיל בהן ניקור (יא), ולכן צריכים להזהר שלא
ישארו מהפיליי, הטריפה להפיליי הכשרה (יב), וקולפין את הפיליי
הכשרה לארכה ולרחבה מכל צדדיה (יג), בין צד הדבוק לשדרה (יד),
בין פני הפיליי שמונח עליו חלב הכליות ובין הצד שמונח על
הצלעות הקטנות (טו), והמ"כ שבצד פני הפיליי מסירים הקרום

ביאורים ומקורים

היו חותכים בסכין הפיליי הכשרה מהטריפה היו נחתכין הגידין עמה שאסורים
משום חלב : (י) שלשה גידין יש שם שהם אסורים משום חלב ושנים משום
דם כמו בקושליץ, כי דין הלונביל כדין הקושליץ כי הגידין משניהם דבוקים
יחד (ספ"ג), וכ"כ באורחות חיים אות ס"ה וז"ל ובמתנים עצמם שקורין
לונבלי"ש, יש בהן חוטי חלב אסורים וצריך לנקרם ולשלוף אותם מהם : (יא)
הטריפה לונביל"ל והצלעות הקטנות עם חוליות השדרה יש קבלה איש מפי
איש עד הלכה למשה מסיני דאין מועיל בהן ניקור (ספ"ג), ובש"ג סי' ס"ד
ס"ק י"ח אות ג' כתב דאין עצם אסור כלל לאחר שגוררים אותו, וצלעות
קטנות של בהמה דקה אסורים אותם ואין מכשירים אותם משום שקשה
לגוררם, ובמהר"י סרוינא בפסק א' כתב ג"כ שלא מצינו בתורה ובדברי חז"ל
עצם שיש בו איסור רק מחמת טירחת הניקור זורקים אותם, ובת"ר"ג השלם
דף מ"ד ע"ב הערה ח' הביא סמך לאסור הצלעות הקטנות מדברי הבה"ג
שכתב שית חומרי הויין ואסורין למיכל, והן שש הצלעות הקטנות הנ"ל
דחומרי בלשון הראשונים הם עצמות, ומצאתי בדיני ניקור של הגאון ר'
שמואל בן חפני שנדפס מכת"י שבסוף שערי דורא שמביא שם דעצמות
החוליות שתחת הכסלים יטול וישליכם ולא ישאיר מהם אפי' אחד (ועיי'
בדרכ"ת סי' ס"ה ס"ק ל"ז בשם סדר הניקור שהביא סמוכים על איסור
צלעות קטנות מת"כ ומתוס' חולין עיי"ש). (יב) ומנהג הספרדים פה להכשיר
חלק מהטריפה פיליי שסמוך לראש הפיליי הכשרה. (יג) הקליפה הוא
מחמת החלב שעליו שנבלע בו (ועיי' בניקור הסאלדה אות ל"ד בארוכה
טעם למה שאנו נוהגים לקלוף. (יד) בש"ג סי' ס"ד ס"ק י"ז כתב דלרש"י
ולרמב"ם אותו חלב שבצד הדבוק לשדרה מותר, אך הבעה"ט כתב שצריך
לנקר מכל הצדדים וחוששים לחומרא לדברי בעה"ט (והובא בדרכ"ת סי'
ס"ד ס"ק ל"ח) (טו) (בעה"ט שהובא בטור סוף סי' ס"ה וספ"ג) והוא
לשי' רש"י בחולין דף צ"ג ע"א שנמצא שם תרבא דתותי מתני דפרוקי
מיפקא ינתבאר בארוכה בח"א בטוגיא דתרבא דתותי מתני, ואותם המקומות
בלונביל שמחוברים בצלעות הקטנות א"צ לקלוף כי הם דבוקים היטב לעצם

שדבוּק עליו, וגוררין אותו היטב (טז), שיהא נקי מכל רשמי החלב ושמנונית שעליו, וראש הפיליי קולפין אותו מכל צדדיו (יז), והמ"כ שבצד הרחב גוררין אותו, וחוטמים אחרי הגיד (יח). שנמצא בראש הפיליי, ומחטטים בעומק הפיליי אחרי שמנונית של השלשה גידין (יט) שנשתלפו, שנמצאים אחרי ראש הפיליי.

ביאורים ומקורים

ואין החלב נכנס שם, וכתב הש"ג בסי' הנ"ל שגם בגוף המתנים שלצד פנים לצד הצלעות קטנות יש שם חלב טהור וחלב טמא ע"ג חלב טהור וזהו גבולו להבדיל בין הטמא ובין הטהור, כל מקום שקולפין אותו חלב שעל פני המתנים ויוצא תחתיו וורדין מבשר אדום משם ואילך הכל טהור, ואע"פ שאינו מוקף בשר מכל צדדיו אפ"ה נהגו כך ויש להם על מה שיסמכו וכו' הלכך כל חלב שתחת המתנים א"צ לחטט אחריו וכן נהגו. (טז) (ספ"ג) בספ"ג של רש"א בח"ב בקליפה וגרידה סעי' ב' כתב טעם דבשר עם מ"כ א"צ קליפה כי מ"כ הוא עור חזק ואין החלב נבלע לתוכו, והוא ג"כ חלק בלי גומות ואין בתוכו חלב בעין, מ"מ צריך לגררו היטב מכל החלב והקרומין שנמצאים עליו, וכן בתו"נ השלם דף מ"ה הערה ט' כתב טעם דהמ"כ סגי בגרידה מפני טבעו המיוחד שחוצץ ומגין מפני הבליעה (יז) (ספ"ג) והטעם מחמת תרבא דתותי מתני שמונה שם לשי' הרמב"ם שהבאתי בח"א בסוגיא דתרבא דתותי מתני. (יח) שאסור משום חלב (צנ"ד סי' כ"ג זב"ש דף מ"א ט"א סי' מ"ז, ועיי' ברש"א בח"ב בניקור המתן סעי' ב'). (יט) הם אותן ג' גידין של חלב שגשתלפו עם הטריפה לונביל"ל שהבאתי באות י', ובהגהות הדה"ג ר' בצלאל מוילנה שבסוף ספר זב"ש כתב שהם אסורים משום שיונקים מתרבא דתותי מתני ותרבא דקליבוסתא, וכתב ברש"א בח"ב בניקור המתן סעי' ג' דאצל המ"כ נראה גיד לבן בתוך הבשר וצריך לכרות אותו משם ולאסרו כי הוא קצה העליון של גיד החיצון עכ"ל.

פ"ש מי שהיה רוצה לאסור הפיליי לבישול ולא קי"ל הכי (ב"י ורמ"א סי' ס"ה סעי' ד') ואפילו במקום שנהגו שלא לבשלו מותר להתיר להם דמנהג בטעות הוא (ב"י סי' ס"ה), ובדרכ"ת סי' ס"ד סק"ח הביא בשם הזב"ש בניקור חלק אחרים סי' י"ז שכתב דגם הבעה ע"ט מתיר לבישול ורק כתב סי' איזהו בשר שנקרא לונביל זחמ שאינה טובה אלא לצלי, ולא היח צריך להביא בשם הז"ש כי הוא מפורש בב"י סי' ס"ה, ועיי' בהגאון רב שמואל בן חפני שנרפס מכת"י שבסוף ס' שעדי דורא שכתב שם שהתירו התבשיל, שנתבשל עם פיליי וסיים שם שהגאונים נהגו לא לבשלו אלא לצלותו (וביש"ש

הסינטע.

הסינטע (כ), מפרידים אותה מהשש צלעות קטנות הנ"ל ומחוליות השדרה וצריכים להזהר שלא לחתוך להסינטע מהצלעות הקטנות או מחוליות השדרה (כא), בצד החוץ שנקרא צד העור (כב), מפרידים העור מהבשר באלכסון מתחילת ההר לצד חוליות השדרה (כג), וקולפים מן העור מבפנים השמנונית שעליו וגוררים את המ"כ של הסינטע שתחת העור וחותכים את השערות שאצל חוליות השדרה (כד), וקולפין את הבשר האדום שנמצא אחרי המ"כ שמתחבר עם הפאלדע (כה), וחתיכת בשר

ביאורים ומקורים

פגיה"נ סי' י"א כתב דבמקום שנהגו שלא לבשלו אין להתיר בפניהם) (כ) הוא הבשר שקורין קושליץ או לענד - בראטין או גראד - בראטין, או ביינדאלע זאדנע או דיר (ספ"ג): (כא) במקרה שנשארו מהעצמות האלו להסינטע צריך לקצצן ולזדקן, והם נקראין בשם כנפי העוקץ ר"ל דיא שפיצען (צנל"ד סי' י"ז ושאר ספ"ג): (כב) הוא שומן עב והוא המשך מהמכסה של הבטן והספ"ג קוראים אותו בשם עור מפני שמחובר עליו העור, ובספ"ג כתבו שאסור להפריד העור בסכין כדי שלא יחתוך הגידין שנמצאים שם ואז יהיה קשה להוציאם, ובתו"ג השלם כתב הטעם כדי שלא יבוא להפריד יותר מן השיעור: (כג) לשי' הב"י בס"ד והר"מ שם באות ב' נמצא שם תרבא דתותי מתני שאסור מטעם פרוקי מיפרקא (ועיי' מש"כ בארוכה בסוגיא דתרבא דתותי מתני), ומה שאנו מפרידין העור מן הבשר רק עד ההר הוא כדברי הד"מ שכתב וז"ל ובשור אין מנקרין רק קצתו כמנהג בני בודין ואומרים הטעם כי הבהמה מיפרק יותר בכבש משור עכ"ל, והוא בערך רוחב ב' או ג' אצבעות עד שיגיע לההר שבמקום ההוא דבוק העור לבשר ואינו פרוקי מיפרקא (צנל"ד סי' י"ז ושאר ספ"ג), ובעקה"ב סי' ה' בעמוד"ז אות י"ט כתב שמפריד העור מהבשר בשור ועגל נגד החצי עד שימצא בתוך הקושליץ גיד קטן וכ"כ בט"א סי' מ"ד, ובכבשים ועזים צריך להגביה אצלם כל העור כי הם מרקדים והעור מתפרד ביותר (ד"מ וכל ספ"ג), ובישועות יעקב בס"י ס"ד סק"ב הביא בשם החגורת שמואל דגם בעגל צריך לנקר כולו, והב"י כתב שגם בבהמה גסה נכון לנקר כולו (ועיי' בדרכ"ת סי' ס"ד סקפ"א), והספרדים דפה נהגו בזמן האחרון שלא להפריד כלל את העור מהקושליץ והוא נגד דברי הב"י והד"מ וכל ספ"ג וצריך למחות ע"ז: (כד) - והם כמו חוטין לבנים ואינן יכול לגרר החלב יפה ונקי לכן נוהגים לחתוך החוטין עם החלב (וב"ש דף ל"ג), (כה) משום חלב המתנים שמונה עליו (ועיי' מש"כ

בין הסינטע והפאלדע שנקרא אצבע טריפה חותכים אותה ומשליכים לטריפה (כו), ומצד פנים של הסינטע קולפים את כל ארכו ורחבו עד חוליות השדרה (כז), ומנקים את העצמות של חוליות השדרה מכל רשמי חלב ומחוט השדרה שמונח שם (כח), ומפרידים את בשר החוליא האחרונה מהסינטע שלצד עצם הקליבוסתא, וקולפים שם את הבשר האדום וגוררים את המ"כ שנמצאים שם, ומושכים מהסינטע חמשה גידין שנמצאים כנגד ההפרש שבין חוליא לחוליא (כט), ומחטטים בעומק הבשר אחרי שמנונית של שלשה גידין הראשונים שאצל עצם האנקא שאורים משום חלב (ל), וההר של הסינטע שמחובר עליו השייטיץ קולפים אותו.

ביאורים ומקורים

בניקוד הפאלדע אות ל"ד. (כו) מפני שקשה לקלפו, והספרדים נוהגים להכשירו, ואצל כבש ועז רבוק חתיכת בשר על המ"כ סמוך לשייטיל ואסור לנקרו (וב"ש דף ל"ב דש"א בניקוד הקושליץ סעיף ז' ודרכ"ת). (כז) (ספ"ג) מטעם חלב המתנים לשי' רש"י שמונח תחת הלונבי"ל והלונבי"ל מונח על בשר הקושליץ, ובמקום שהיה מחובר לצלעות קטנות נוהגים שלא לקלוף כי הבשר מהורק שם היטב לעצם ואין נכנס שם החלב. (כח) בבעהע"ט שהובא בטור סי' ס"ה כתב דמנקר חלבו שיש בשדרה ניקוד יפה (ועיי"ש בב"י), ובב"ח הביא בשם רש"ל דהבעהע"ט קאי על חלק אחורים, וכ"כ במבוא שערים שעל השערי דורא וכתב שכן נוהגים במדינתנו, וכתבו ספ"ג דחוט השדרה שבחלק אחורים אסור משום שיונק מן חלב הכליות ומן גיר הנגשה לפי שמן חוט השדרה מתחיל הגיה"נ, וגם העצם שחוט השדרה מונח בו צריך לנקות היטב, ולאחר שהחוליות נעשו נקיות לגמרי כשרות למאכל כשאר עצמות כשרות, ומש"כ לעיל באות י"א דחוליות השדרה אין מועיל בהן ניקוד ואסורות הם אותם חלקים מהחוליות שנחתכו עם הצלעות הקטנות, (ועיי' מש"כ בארוכה בסוגיא דחוטין). (כט) ג' העליונים לצד האנקא אסורים משום חלב, וב' התחתונים אסורים משום דם (ספ"ג), ועיי' בדרישה סי' ס"ד אות ח' דבקושליץ יש חוטי חלב והם החוטין שבעוקץ שהוזכרו בגמ' חולין צ"ג ע"א שאסורים משום חלב וצריך לחטט אחריהם כמבואר שם בגמ', (וברשי"א ח"ב בניקוד הקושליץ סעי' ט' הביא יש אומרים שכולם אסורים משום חלב, אך כתב שנראה לעינים שהשנים האחרונים הם משום דם), וצריך להזהר בשעה שמושכים הגידין אם נפסקו שיוציא השאר מצד העור. (ל) ונקראים

הפאלדע.

הפאלדע (לא), היא משלש חתיכות בשר, אחת ע"ג חברתה, החתיכה הראשונה לצד חלל הגוף נקראת טריפה קאלנער (לב), ואין מועיל בה ניקור (לג), והב' נקראת כשרה קאלנער וקולפים אותה משני הצדדים (לד), והמ"כ שנמצא שם גוררים אותו

ביאורים ומקורים

גימלין משום שצורתן כ"ג" (ספ"ג). (לא) ונקרא בלשון המקרא כסלים ובלע"ז פלנקין, וכתב השלחן גבוה ס"י ס"ד ס"ק ט"ו שבצירי הבהמה מזה ומוזה יש שם מקום פנוי מצלעות שאין שם אלא עור ובשר והוא מסוף החזה עד עיקרי הירכים והוא הנקרא בלע"ז פאלדע וזהו הנקרא בלשון המקרא כסלים. (לב) ולאותו בשר כיון רש"י בחולין צ"ג ע"א ד"ה חלב שהבשר חופה וכו' שכתב שם ואח"כ נבלע תחת הבשר אדום דק, ונקרא אותו בשר בשם קאלנער (קראגין) משום דיש לו צורת צווארון שהנשים לובשות לנוי (ספ"ג). (לג) ברש"א ח"א בסוגיא קרומין וקליפה סעי' י"ג כתב דהטריפה קאלנער לא נאסר רק כדי קליפה מחמת החלב שאצלו, ומשום שקשה לקלפו אסרוהו לגמרי, ובתו"נ השלם דף ט"ו ע"א הביא בשם מנקר מומחה מווילנא שטעם איסור הטרפה קאלנער הוא משום שחתיכה זו אם ישימו אותה לנוכח השמש נראה בה כמו לבנונית ורישמי חלב מפני שחלב נכלע בו והביא יסוד לזה מדברי הרמב"ם, וכ"כ בדף נ"ב ע"ב בתשו' לק"ק לונדון דאפי' אם קולטים אותה החתיכה היטב יש לאוסרה מטעם זה. (לד) משום החלב שמונח עליו, ואף שאותו חלב מכוסה בבשר מ"מ אסור משום שהם דבוקים למתנים ובהמה בחייה פרוקי מיפרקא (ספ"ג). ועי' מש"כ בחלק הפנים אות ב' טעם לאסור חלב שבתוך הכסלים משום שאנו חוששים לאותם אמוראי דס"ל דלא דרשינן על ולא תוך וגם חלב שבתוך הכסלים אסור וכמוש"כ הזב"ש דף ה', או כמוש"כ הרשב"א בתשו' ח"ג ס"י רכ"א והובא בב"י ס"ד דיש מקומות שנהגו לאסור חלב שבתוך הכסלים אטו חלב שעל הכסלים ואסור להתיר להם (ועי' מש"כ בארוכה בח"א בסוגיא דכסלים ס"י ז').

ומה שאנו נוהגין לקלוף הבשר מחמת החלב שעליו אף שהמחבר והרמ"א בסי' ס"ד סעי' י"ט פסקו כהרמב"ם דתרבא עלוי בישרא סגי בשפשוף, הוא לפ"מ שהביא הדרכ"ת בסי' ס"ד ס"ק קי"ז בשם ס' דברי יוסף אות תל"ד שהעלה כיון דהוא איסור חלב יש לחוש לדעת או"ה והרשב"א דסברו דבעי קליפה, ובבד"ה ס"י ס"ד כתב וז"ל וכתב רבינו ירוחם נהגו מנקרי הבשר לקלוף ולהסיר הקרום שעל הבשר, ששוכב עליו חלב הכסלים וכו' (ועיי' וועי')

היטב (לה), והפסים הלכנים שעל הכשרה קאלנער חותכים אותם ואין מחטטים אחריהם (לו), והג' נקראת דעק וקולפין אותה בצד פנים (לז), וצד העור של הדעק אין מנקרים כלל (לח). ומושכין את כל החוטין שנמצאים בהפאלדע (לט), והצלע י"ג שמניחים לאחורים (מ) ומחוברת להפאלדע מנקרים עד חציה, והחצי של צד השדרה משליכים לטריפה (מא). להפאלדע מחוברת עוד חתיכת בשר שנקראת ברעטיל באצינע (מב), אופן ניקורה, קולפים את המ"כ שלצד העור בצד הברעטיל שמחובר להיד מבחוץ שנקרא שלאס הפאלדע (מג), ובצד פנים של הברעטיל

ביאורים ומקורים

בתו"נ השלם דף מ"ח בהערה ט'. (לה) כיון שחלק ואין בו גומות קל לגררו (ועיי' מש"כ באות ט"ז). (לו) (ספ"ג) ובמהר"י סרוינא בפסק השני הביא מחלוקת גדולה בזה, ומסיק דאזתם הפסים הלכנים מן הדין אינם אסורים דאין להם הסימנים של תותב קרום ונקלף מ"מ כיון שנהגו כן אין לשנות, ועיי' שו"ת רשד"ם סי' נ"ב דהה' אצבעות בספרד נהגו בו איסור כחלב גמור ובאשכנז נהגו בו היתר. (לז) מחמת החלב שמונח בינו ובין הכשרה קאלנער וטעמו נתבאר לעיל באות ל"ד. (לח) (ספ"ג). (לט) אותם החוטין הם החמשא חוטין שיש בכפלי שמבואר בגמ' חולין צ"ג ע"א, והם אסורים רק מדרבנן, ויש אומרים דאסורים מה"ת כמו שנתבאר לעיל באות ג'. (מ) ש"ך סי' ס"ד סק"ו בשם מ"ב סי' ס"ז וכ"כ כל ספ"ג, ובחכמ"א כלל כ"ח סעי' ג' כתב שהוא רק מנהג, וכן בהת"ס סי' ס"ח כתב דמה שמניחים צלע י"ג לאחורים אינו אלא חומרא, אבל בכנ"י הובא בעקב"ב סי' ג' בתיקון הבית אות ב' חולק על המ"ב שכתב שהוא רק מטעם מנהג, וכן בשי"ג סי' ס"ד סקי"ח אות ג' חולק ג"כ על המ"ב וכתב דמה שמניחים צלע אחת לאחורים הוא משום שיש חלב בצלע הראשונה של הרביע בין בשר לעצם, ואם אינם מניחים צלע אחת למעלה אצל אחורים אינם יכולים לנקח חלב זה. (מא) כ"כ בשי"ג סי' ס"ד אות ג' סקי"ח דחציו מניחים בפאלדע דבוק בה ומכשירין לו, וחציו הדבוק בשדרה אסורים אותו כחלב, ואין מנקרים אותו משום שקשה לגררו ודינו כמו צלעות קטנות שאסורות ג"כ מטעם זה, ובמהר"י סרוינא כתב וז"ל וניקור הצלע כך הוא מסירים העור שעליה אח"כ מפרידים העצם מן הבשר ומגררים אותה היטב היטב באופן שלא נשאר עליה לא בשר ולא חלב, ומסירים החלב האדוק בצדה ואצלה עכ"ל משמע מהכריו דאחר הגרירה כל הצלע כשר, ואם נמצא בבהמה צלע יתירה נתבאר בניקור חלק הפנים אות י"א. (מב) ובפולין קורים אותו לעפקי, ובפראג טעש (ספ"ג).

באצינע קולפנים את כל מראה בשר אדום (מד), וגוררים את המ"כ שנמצאים שם ומושכים את כל החוטין שבתוך הברעטיל (מה), וחוטטים אחרי שמנונית של שלשה גידין שנמצאים שם (מו).

ביאורים ומקורים

(מג) משום שנוגע שם בחלב הכליות, וצריך קליפה ולא סגי בגרירה (ספ"ג), וברש"א ח"ב בסוגיא אומצא קטנה כתב דהמ"כ סגי בגרירה, אכן בתו"ג השלם דף ל"ד ע"א כתב דאף דמדאה כסף סגי בכל מקום בגרירה נוהגים כאן מפני הריכוך של אותו מקום לקלוף גם המ"כ.

וכתבו ספ"ג דאצל המ"כ קולפים מן הבשר כדוחב שתי אצבעות הנקרא זויס ולא יותר, וברש"א בסי' הנ"ל כתב שאינו יודע טעם לזה, אך בתו"ג השלם בדף הנ"ל כתב שהוא ג"כ מחמת טעם הנ"ל דמשום שהבשר רך נבלע בו החלב כמוש"כ בצנל"ד, וכתב שם שנעלם טעם זה מרש"א. (מד) דשם נמצא חלב הכסלים והוא מכוסה רק עם קרום עב וקרום הרק שעליו, וברש"י חולין דף צ"ג ע"א הביא ויש נוהגין דקרום עב לא חשוב חיפוי וכן הוא שיטת הדמב"ם, (וכ"כ ביש"ש פגיה"ג סי' ה'), ועיי' ברמ"א סי' ס"ד סעי' ו' ובביאור הגר"א אות י"ב. (מה) ברוקח סי' ת"ט כתב וז"ל ויטול חוטין מתרי כפלי בוכר, במקום הביצים ובנקבה במקום שדים עכ"ל, וכ"כ בדיני ניקור של הגאון ר' שמואל בן חפני שנדפס מכת"י שבסוף ספר שערי דורא. (מו) והם באים מגיד אחד שמתחלק לשלשה גידין כצורת "ש" (ספ"ג), וכתב בט"א סי' ל"ו שאותו הגיד אסור משום חלב גיה"ג, וא"צ לחתוך הברעטיל דק עד דוחב יד ומשם ואילך א"צ לחטט אחדיו, וכ"כ בעקה"ב סי' ה' בעמד"ז אות ט', ובצנל"ד סי' ט"ו כתב ג"כ שאותו הגיד אסור משום חלב גיה"ג, ובניקור חלק אחורים סי' ט' כתב דא"צ לחתוך הברעטיל רק עד חציו, אך בזב"ש דף כ"ו הרעיש עליהם מאד וכתב שהם בעצמם סותרים דבריהם, דכיון שהם בעצמם מונים אותו הגיד בנ"א גידין האסורים משום גיה"ג וזה כלל ידוע שכל הגידין שהם אסורים מחמת גיד הנשה צריכים לחטט אחריהם, וסיים שמי שנהג כדברי המחברים הנ"ל יפשפש במעשיו ויעשה תשובה, וברש"א בניקור אומצא קטנה אות ג' כתב ג"כ שצריך לחטט אחרי אותו הגיד עד סופו, ובהערה אומצא קטנה כתב דהדין הוא דצריך לחטט אחרי הגיד כדברי הוב"ש אבל אינו אסור משום גיה"ג כמוש"כ הו"ש, וכתב שראה בעיניו שאותו גיד אינו יוצא מגיה"ג רק הוא אסור משום חלב וצריך חטיטה כמו שאר גידי חלב, וכן בלח"פ בניקור הברעטיל כתב וז"ל ומוציאים מתוכה גיד אחד כצורת "ש" ואסור משום חלב וצריך חטיטה עד סופו עכ"ל ולא הזכיר שתוא משום חלב גיה"ג, ומנהג הספרדים דמה בניקור

ה י ד .

היד (מז), קולפין בצדו הפנימי את כל מראה בשר אדום (מח), וקולפים את שני המ"כ שנמצאים בשיפולי היד (מט), ומפרידים את החתיכות שנקראים קנאפ ופלעסטעריל (נ) מהיד,

ביאורים ומקורים

הפאלרע והברעטיל באצינע כמנהג האשכנזים, רק שאין מפרידים הכשרה קאלנער מהרעק ואין מנקרים שם. (מז) ונקראת חתיכה זו בשם יד משום שהגידין שבתוכה צורתם כצורת יד, ואותה חתיכה היא הכף שנזכר בכמה מקומות בחולין פגיה"ג, וברש"י חולין צ"ר ע"ב כתב כל בשר גבוה ועגול קרוי כף, ונקרא ג"כ אויבערשאל, או גיה"ג, או ראזווע-ברעג, (ספ"ג). (מח) טעם הקליפה הוא משום שומן הגיד שיש שם וא"א ליטול השומן בלי קליפת הבשר, ויקלוף דק מאד שלא יפסיד ממון של ישראל (ספ"ג). ואיסור שומן הגיד מבואר בחולין דף צ"א ע"א ובדף צ"ב ע"ב ובשו"ע סי' ס"ה סעי' ח', ושי' הר"ן רפגיה"ג וכן שיטת הרשב"א בחידושו דף צ"ב ע"ב בדי"ה דתניא רשומן הגיד אינו אסור אלא ממנהג ישראל קדושים ואפילו איסורא מדרבנן ליכא, ושיטת המרדכי בריש פגיה"ג דשומן הגיד לא קיל משאר איסור דרבנן, וכתב דראוי להחמיר בו כדגרסינן בני הזהר בשל סופרים יותר משל תורה שדברי תורה יש בהם עשה ולא תעשה ובדברי סופרים העובר עליהם חייב מיתה ביד"ש, ובא"ז סי' תמ"ד כתב דראוי להחמיר בזה הרבה, ובהעמק שאלה פ' וישלח כתב דהרי"ף והרמב"ם ס"ל דשומן הגיד אסור מדרבנן ולא רק ממנהגא (ועיי' בררכ"ט סי' ס"ה סקס"ו), וכתב בדמש"א דף רכ"ד ע"א דשומן הגיד נהגו בו איסור יותר מגיד הנשה דאילו גיה"ג אינו אסור תערובתו בפליטתו דעץ בעלמא הוא אבל שומן הגיד אסור תערובתו בפליטתו (וראה שם בדף רכ"ג ע"ב שכתב דנהגו לנקר גם השומן של קנוקנות גיה"ג).

וצריך לדעת בכל מקום שנזכר בפנים בניקור הירך קליפה הוא מטעם שומן הגיד, ובחתיכות שנדבק בהם גם קצת חלב נבאר כל אחד במקומו. (מט) אף שכתבו ספ"ג דכל מ"כ די בגרירה חוץ במקומות שמחמת הריכוך נבלע בו החלב כתבו דצריך קליפה וכמו שביארתי במקומם, מ"מ נוהגים פה לקלוף כל מ"כ שנמצאים בירך, והטעם הוא משום שבירך לא נמצא חלב וכל איסורו הוא משום שומן הגיד, וכבר ביארתי בח"א בסוגיא דגיה"ג סי' ז' דשומן הגיד יש לו כלל הסימנים של שומן כשר ודבוק היטב אל הבשר ואינו כמו חלב שנקלף מהבשר, ומשום שקשה לגררו לכן נוהגים פה לקלוף, ונוטלים מהמ"כ עור דק מאד כקליפת השום. (נ) ונקרא ג"כ צינגעל משום

וקולפים אותם מכל הצדדים, וקולפים את המ"כ שבקנאפ והפלעסטעריל (נא), והיד מבחוץ בצד העור חותכים את גיד הערוה ובשר הערוה שסמוך לו (נב), ומוציאים משומן הכיס (נג) את הביעא חשילתא (נד) עם חתיכת בשר שמחובר לה ומשליכים לטריפה (נה), ואם הביעא אינו חשילתא מסירים ממנה הקרומין (נו) וכשרה (נז). מפרידים הכחל מהשומן (נח), וצריכים

ביאורים ומקורים

שצורתו דומה ללשון (ספ"ג), (נא) ולא סגי בגרירה (ספ"ג), וברש"א בח"ב בניקור הכף סעי' ז' כתב דמשום שהוא רך לא סגי בגרירה, וכ"כ בתו"ט השלם דף ל"ב ע"א (ועיי' מש"כ באות מ"ט), ובין הפלעסטעריל והיד נמשך לפעמים מתרבא דתותי מתני לשיטת הרמב"ם שהוא בראש הירך כמו שביארתי בסוגיא דתדבא דתותי מתני (ועיי' ברש"א בניקור הכף סעי' ו'), (נב) מחמת מיאוס, וגיד הארוך שנתמשך עם גיד הזכר אסור משום דם [רש"א סי' זכרות אות ב'] ומטעם זה נוהגים לחתוך מהיד את המ"כ שמונח אצל הזכרות והנקבות וקוראים אותו מ"כ יונדלע (ספ"ג), וכתב בצנל"ד בחלק אחרים אות ו' סק"ב דבפולין מחמירים להסיר אותו יונדלע, אבל בשאר ארצות לא חותכים אותו כלל מן הבשר, ועיי"ש בסי' ט"ז שכתב דבדיעבד אין לאסור (והובא בדרכי"ת סי' ס"ה סק"ג), ומנהג הספרדים פה להכשיר את בשר הערוה ובזמן האחדון התירו זה גפ אצל האשכנזים, וצריך להזהר שלא ימשך עם בשר הערוה מתרבא דקליבוסתא שסמוך לזנב, והוא מצוי יותר בפרה. (נג) שנקדא הויך פלעק, או הויך גישטעל, או ספאדעק, או כליאפע, ובלשון רוסיע באקיע (ספ"ג), ומסירים משומן הכיס עור לבנה ועבה גזירה אטו פרה שאסור אצלה משום בשר בחלב, וגם מוציאים כל הדריזין שבתוכו ואסורים משום מיאוס (ועיי' ברמ"א סי' ס"ה סעי' ד'). ופה נוהגים להכשיר את הדריזין גם בשומן הכיס. (נד) ואסור באכילה מפני שדומה לאבר מן החי (שו"ע סי' ס"ב סעי' ד') ועיי' בפר"ח סי' ס"ב סק"א מה שהביא בשם האו"ה והבאתי דבריו בח"א בסוגיא דביעי חשילתא, (נה) מטעם מיאוס (ספ"ג), ומנהג הספרדים פה להכשיר אותו בשר, ובגילוי דעת סי' ס"ה סעי' ה' הביא בשם שו"ת רח"כ יו"ד סי' י"ז דא"צ לנקר רק הבשר שבמקום הסירוס אבל השומן שקורין בל"א גאציע"ס א"צ לנקר, וכתב ברש"א בח"ב בניקור הזכרות סעי' ג' שמוציאים חוטין אדומים שנמצאים בשומן הכיס. (נו) אותן הקרומין אסורים משום דם, ונהגו לנקר הביצים אף שהם פחותים מל' יום משום לא פלוג כדי שלא יטעו בלאחר ל' יום (רמ"א סי' ס"ה סעי' ד'), והא דמסירים הקרומין היינו אם אינו רוצה לחתוך אבל חתיכה ומליחה מהני (ש"ך סק"ט), ונוהגים להסיר מהביצים שני

להשיג שלא יסאר לא על השומן מהכחל ולא על הכחל מהשומן (נט), והכחל עצמו קורעים אותו שתי וערב וטחו בכותל (ס), אם נסאר להיד חתיכה מהפאלדע חותכים אותה ומשליכים, וחותכים את גיד החיצון שנמצא בצד העור בשיפולי הדעק (סא), ומפרידין את הדעק מהיד עד השומן, וקולפים את הבשר האדום מהדעק ומהיד שתחת הדעק (סב), וקולפים את

ביאורים ומקורים

קרומין (ספ"ג). (נו) וגיד הארוך שהוא כמין אצבע שמחובר להביצים חותכים בו הרבה חתיכות (רמ"א בסי' הנ"ל ובספ"ג), וכתב בשו"ת רח"כ חיו"ד סי' י"ז שהגיד הנ"ל אסור משום דם (והובא בדרכ"ת סי' ס"ה סקל"ו). (נח) משום דהכחל אסור לצלותו לכתחילה עם בשר אפילו קרעו שתי וערב וטחו בכותל (שו"ע סי' צ' ברמ"א סעי' ב' ועיי"ש בדרכ"ת סקל"ד). (נט) בש"ג סי' צ' סק"י הביא בשם הכנה"ג דהמנהג הוא בכמה עיירות הספרדים שלא לאכול הכחל אפילו בצלי ואפילו אחר שקרעו שתי וערב וטחו בכותל, וכתב שם הש"ג דהטעם שנהגו כך הוא משום שהמנקרים שהיו בארצותם לא היו בקיאים להפריד בין הכחל והשומן לפי שהכחל מונח על שומן הירך שהוא לבנה כמו הכחל, וכתב שאפילו המנקרים הבקיאים לפעמים מסופקים עד היכן הוא הכחל ועד היכן הוא השומן עיי"ש, ולכן נראה כיון שנהגו פה לאכול הכחל, לכן אם מסתפק המנקר עד היכן הוא שומן ועד היכן הכחל יותר נכון להניח קצת מהשומן אל הכחל, דאו אחר שקרעו שתי וערב להכחל וטחו בכותל מותר בדיעבד אם צלאו עם בשר כמבואר ברמ"א הנ"ל, ואפשר זה הוי קצת כדיעבד כיון שאינן בקיאים להפריד, משא"כ אם מניח קצת מהכחל להשומן והכחל שנשתייר עם השומן אינו קורעו שתי וערב וטחו בכותל, אז אפילו בדיעבד אסור ואפילו אם צלאו כמבואר ברמ"א הנ"ל, ועוד נראה כיון שהמנהג בשומן לבשלו בקדרה ולא לצלותו. משא"כ בכחל שאסור לכתחלה לבשלו רק צולין אותו כמוש"כ הרמ"א בסי' צ', לכן יותר טוב להניח חתיכת שומן להכחל וכיון שנוהגים לצלותו יהיה עליו דין כחל שצלאו עם בשר, משא"כ אם יניח הכחל להשומן וכיון שנוהגים לבשלו יהיה עליו דין כחל שבשלו עם בשר שהוא יותר חמור כמבואר ברמ"א הנ"ל (ועיי' ברמ"א שאם חתכו לכחל הרבה פעמים שתי וערב א"צ טיחה ועיי"ש בדרכ"ת סקכ"ה) (ס) ואין חילוק בין גדולה ובין קטנה שלא הניקה (שו"ע סי' צ' סעי' א'), ודינו לאחר הקריעה נתבאר שם בשו"ע), ומסירים ממנה קרום עב ולבן ואסור משום שנבלע בו חלב ויש בו איסור בשר בחלב, ואפילו אצל בהמה בילדותה שאין לה חלב מ"מ אסרו הקרום משום לא פלוג, והדריזין שבתוך הכחל אסורים מחמת מיאוס (ספ"ג ועיי' מש"כ באות נ"ג), ונוטל ממנו גיד אחד וצורתו כצורת "ק" (צנל"ד סי' י' בניקור הכחל וסאר ספ"ג) (סא) (ספ"ג), (סב) משום איסור שומן הגיד, ואף שחופה בבשר

המ"כ שנמצא בהדעק, וחוטטין אחרי הגידין שנקראים קרן-צבי ואחרי הגעפלעך שמחוברים לקרן-צבי שנמצאים בשיפולי היד (סג), וחוטטים אחרי הגיד שנקרא דוימין גילוי אחר גילוי, והוא נמצא בעובי היד במקום שמחובר עליו הקנאפ והפלעסטעריל (סד), וחוטטין אחרי הגידין (סה), שנקראים טית (סו), ושין (סז), שנמצאים בצד הפנימי, ונמשכין לכל אורך היד עד הגיד שנקרא קרן-צבי (סח).

ה צ ע ך

הצעך (סט) קולפים בצד הפנימי את כל מראה בשר אדום (ע), וקולפים את המראה כסף הגדול שהולך לאורך הצעך,

ביאורים ומקורים

צריך לקלוף דחיפוי בשר מהני רק בחלב, אבל בשומן הגיד שאיסורו משום גיד לא מהני חיפוי בשר (רש"א ח"ב בסוגיא דחלב ושומן הגיד סע"י ב'), וספ"ג אחרים כתבו דהחלב שבין היד והדעק אסור מטעם בהמה בחייה פרוקי מיפרקא. (סג) הקרן-צבי נקרא בל"א הירש אדער, והגעפלאך אסורים משום קנוקנות גיד החיצון (ספ"ג). (סד) ואיסורן משום קנוקנות גיד הפנימי, ומשונה גיד זה משארי גידין, שארי גידים א"צ לגלות ולנקר כ"א פעם אחת אבל גיד זה צריך לגלות אותו כמה פעמים גילוי אחד גילוי בעומק, לפי שדרכו להתפצל עמוק בתוך הבשר, וצריך לחטט אחריו שלא ישאר ממנו כלום (ספ"ג). (סה) ודוקא אותם שהולכים בשווה לאורך היד, אבל אותן שאין הולכים לאורך היד רק בתוך היד א"צ לחטט אחריהן (ספ"ג ועיי' בדרכי"ט סי' ס"ה ס"ק ס"ג). (סו) היינו שצורתו כצורת טית מאותיות מרובעות (ספ"ג). (סז) יש חלוקי דעות בספ"ג בצורת אותם הגידין, י"א שהם כמו טית ושין, וי"א שהם כמו שין ישר והפוך "ש" "א", וברש"א בניקור הכף סע"י י"ז כתב שיש שני שינין אחת בתוך חברתה וקטנה מחברתה, והרבה פעמים נמצא ג"כ שין של ארבעה קוים, ועיי' בתו"ג השלם דף מ"ה ע"ב מש"כ שם אודות השין הכפול שביד. (סח) והם נוגעין בקרן-הצבי, והטית והשין אסורים משום קנוקנות גיד הפנימי (ספ"ג). **וגיה"ב** הפנימי שעל הכף אסור מדאורייתא, והחטיטה הוא מדרבנן, וגיד החיצון כולו אסור מדרבנן, וקנוקנות בין של גיד הפנימי ובין של גיד החיצון אסורים מדבריהם וצריך לחטט אחריהם (שו"ע סי' ס"ה סע"י ח'), וי"א דקנוקנות אינם אסורים מדרבנן רק ממנהג ישראל קדושים (רשב"א צ"ב ע"ב ר"ן ריש פגיה"ג), ואע"פ שמובלעים בבשר אסורים (אוה"א סי' כ' אית י"ב) (סט) ונקרא צעך בראטין או גריזשאווקע, ונקרא כן ע"ש שקשה להתבשל יותר משאר חתיכות לפי שהבהמה שוכבת עליו (ספ"ג) (ע) משום איסור שומן

ואצל הגידין שנקראים געפֿלעך למטה ברוחב הצעך יש שם מ"כ וצריכים ג"כ לקלוף אותם.

ומפרידין הקיילעכדיגע ברעטיל (עא) מהצעך עד השומן, וקולפים את הצעך במקום שהיה מחובר הקיילעכדיגע - ברעטיל (עב), והקיילעכדיגע - ברעטיל קולפים אותו משני הצדדים (עג), וקולפים את המ"כ משני צידי הברעטיל, וכן המ"כ שנמצא בהר של הצעך (עד), וקולפין השפיץ צעך (עה) והסחוס שעליו (עו), ואם נשאר בהשפיץ צעך חתיכת שומן משומן של הזנב צריכין לקלוף את החלב שעליו עד חצי הדריז (עז), וחותכים את כל הקנוקנות שנמצאים בהשפיץ צעך (עח)

ביאורים ומקורים

הגיד (ספ"ג) ועיי' באות מ"ח. (עא) ונקרא כן משום שהוא בשר עגול (ספ"ג) (עב) משום שנכנס לשם שומן הגיד, ואע"פ שמחופה עם בשר אסור (עיי' אות ס"ב). (עג) ולפעמים נשאר בקיילעכדיגע ברעטיל חתיכת בשר מהיד שנמצא בו מגיד ה"ט" ובפולין קורין אותו דאס יודעלע, וצריך לזה זהירות גדולה להסירו ולנקרו (צלנ"ד סי' ט"ו ושאר ספ"ג), וכן נמצא לפעמים שנשאר מהקיילעכדיגע ברעטיל להיד וצריך להפרידו ולקולפו (עד) ואותו מ"כ צריך קליפה ולא די בגרירה משום שהחלבים נקרו שם ביותר ובפולין מחמירים מאד בזה ולא בשאר מדינות (צלנ"ד סי' י"ב), וברש"א ח"ב בניקור חתיכת האליה סעי' ז' כתב שהמנקרים אין עושים כן, ופה נוהגים לקלוף אותו כמו בכל מ"כ שבירך (עיי' אות מ"ט). (עה) השפיץ צעך נקרא ג"כ ווייסער בראטין או שוואנץ בראטען או אונטער שאל או שפיץ גריושאווקע (ספ"ג). (עו) משום תרבא דקליבוסתא (זב"ש דף כ"ט ושאר ספ"ג), ויש מנקרים שמוציאים ג"כ גיד של חלב שנמצא אצל הסחוס (רש"א בניקור חתיכת האליה סי' ו'), ואם לפעמים נשאר מהאצבע טריפה שעל עצם הנעזיל, צריך לחתכו ולהשליכו. (עז) אותו חלב ושומן האליה דבוקים זה בזה ואין ביניהם אלא גיד אחד שהוא לבן כעין קרום ומראהו כמראה השומן, ומה שיש על אותו הגיד שהוא כעין קרום לבן יש בו איסור כרת כשאר חלב (מרדכי פגיה"ג בשם הרא"ם). וכתבו ספ"ג ריש מנקרים שאינם יודעים ומכירים הגיד הלבן הנ"ל ע"כ נוהגים ליטול השומן עד חצי הדריז שיש שם, ואז בטוחים שלא נשאר שום חלב באותו מקום. (עח) ויש בו ה' גידין, קנוקנה גדולה שאצל עצם האנקא שנקראת בל"א חלב אדער ושנים הסמוכים להאסורים משום חלב גיה"נ (ט"א סי' ל"ו ושאר ספ"ג). וי"א משום חלב (תו"נ השלם דף ל"ו ע"א), ושנים הסמוכים לזנב אסורים משום דם, ושאר הגידין אסורים משום מראית העין (ט"א ועמו"ז סי' ה' סק"י).

ואין מחטטים רק אחרי הקנוקנה הגדולה (עט) וחוטטים אחרי הגידין שנקראים מם—אדער ונמצאים אצל המ"כ הגדול (פ), וחותכים את הגידין שנקראים געפעלך ונמצאים ברוחב שיפולי הצעך אצל המם—אדער ואין מחטטים—אחריהם (פא), וחותכים את גיד החיצון שנמצא בסוף השומן בין הקיילעכדיגע—ברעטיל והצעך בהצד שמחובר להבייטשיל (פב), וחוטטים אחרי שני הגידין שנמצאים בהקיילעכדיגע—ברעטיל, א' סמוך להר של הצעך, והב' בצד שמחובר להבייטשיל (פג), ומוציאים את הגיד העומד, מהצד שני של הצעך היינו צד העור (פד).

ביאורים ומקורים

(עט) כל ספ"ג כתבו דצריך לחטט אחרי שלשה גידין שאסורים משום חלב גיד הנשה, ואיני יודע טעם להמנהג דפה שאין מחטטים אחרי השני גידין שסמוכים לקנוקנה הגדולה שאסורים משום חלב גיה"ג, (ולענין לשנות המנהג זיי"י מש"כ בניקור חלק הפנים אות ח'). (פ) והם ב' גידין ולפעמים מתחלקים לשלשה ואסורים משום חלב גיה"ג הפנימי, ונקראים מם אדער משום שיש להם צורת מם מאותיות יהודיות, ואצל המם אדער יש גיד קצר ונקרא בל"א צעך אדער (ט"א סי' ל"ח עמוד"ו סי' ה' אות י"א), ולדעת אחרים אין זה הגיד שנקרא צעך—אדער (צנל"ד סי' י"ד זב"ש דף ל"א), ולדעת כולם אותו גיד הקצר אסור משום חלב גיה"ג הפנימי חוץ מ' צנל"ד הנ"ל שכתב שאותו גיד אסור משום דם (ועיי' בזב"ש שהביא בשם הצנל"ד שאסור משום גיד החיצון, ובצנל"ד שלפנינו לא כתב כן). (פא) והם ב' גידין ואסורים משום מראית העין (ט"א עמוד"ז), וי"א שאסורים משום דם (לחה"פ בית הלל צנל"ד), ולדעת אחרים אסורים משום גיד החיצון (זב"ש), ואחרי הגעפליך יש עוד בשיפולה גיד אחד כצורת "ג" בלא הראש (לחה"פ ורש"א סעי' י"ג, ובדרכ"ת ס"ד סקל"ב מביא בשם הגהות דרישת הובח שצריך לחטט אחריו). (פב) ולפעמים נשאר שם מעט מן הגיד החיצון (צנל"ד סי' ט"ז זב"ש דף כ"ט), (פג) ואסורים משום גיה"ג שרובץ עליהם, ואיזה מנקרים נוהגים שאין מחטטים אחרי ב' גידין אלו רק בערך אצבע אגודל, ואין נכון לעשות כן אלא צריך לחטט והמחמיר תבוא עליו ברכה (זב"ש דף ל"א וברש"א בניקור חתיכת האליה סעי' י"ב, ועיי' בתו"ג השלם דף ל"ו ע"א שכתב שאסורים משום גיה"ג החיצון שרובץ עליהם), ויש סימן להמנקרים בהשרונט שיש בהקיילעכדיגע ברעטיל משני הצדדים, ועד אותו השרונט מנקרים הגידין ולא יותר. (פד) ואסור משום גיה"ג, ונקרא בשם צעך—אדער (צנל"ד זב"ש), וי"א שאינו נקרא צעך—אדער (ט"א עמוד"ז), ועיי' בדרכ"ת סי' ס"ד סקל"ב מש"כ שם בשם הוב"ש ודבריו צ"ב:

הקליין.

קולפים את הקליין (פה) בצד שמחובר להשומן (פו) עד הגיד והגיד בכלל (פי), וגם קולפים את הקליין בצד שמחובר על הקאטשקע, ובצד הרחב שמחובר להשייטיל (פה) ובין הדבקים (פט), וקולפין את כל המ"כ שנמצאים בו (צ): וחותכים כל הקנוקנות שנמצאים בקליין ואין מחטטים אחריהם (צא), וחוטטים אחרי הגיד שנקרא עקרב שנמצא בתוך בשר הקליין (צב):

ה ש י י ט י ל

השייטיל (צג) במקום שמחובר עליו החתיכה גניבה קולפים את כל מראה בשר אדום (צד), וקולפים בין הדבקים אצל השפיץ

ביאורים ומקורים

(פה) ולפי שצד האחד הוא רחב וצד הב' הוא חד לכן קורין אותו יתד (קליין). ונקרא ג"כ עקרב ע"ש הגיד שבתוכו שצורתו כצורת עקרב, או כסל פלאנקין בלע"ז, והקליפה הוא משום איסור שומן הגיד (ספ"ג): (פו) אותו שומן נקרא בל"א גריף ובלשון דוסיא פאחווא. והוא שומן כשר (ספ"ג). וצריך להסיר הדריז שנמצא בתוכו (צנל"ד סי' י"ט), ופה לא נהגו להסירו: (פו) וגיד לבן שנמצא בשומן סמוך לדריז ונמשך עד הקאטשקע ביינדיל, לא נזכר בשום מקום מזה הגיד רק המנהג במדינת פולין למשוך אותו הגיד עד סופו (צנל"ד סי' י"ט ושאר ספ"ג), וברש"א ח"ב בניקור יתד ועקרב כתב שבנקבה לא נמצא זה הגיד (ועי' מש"כ בהערה גיד לבן): (פה) ולפעמים נמשך לשם מתרבא דתותי מתני לשיטת הרמב"ם שנתבאר בח"א בסוגיא דתרבא דתותי מתני: (פט) כ"כ בדרכ"ת סי' ס"ד ס"ק פ"א דבכל מקום שיש ריוח בין הדבקים צריך לנקר החלב שמונח שם: (צ) והמ"כ שהוא במקום הרחב של הקליין במקום שמתחבר עם השייטיל צריך קליפה, ולא די בגרירה מפני שקראש גיד העקרב נוגע שם במ"כ (צנל"ד סי' י"ט), וברש"א ובתו"ג השלם כתבו דהמ"כ שנמצא בקליין צריך קליפה לפי שהוא רך וכולע מהחלב (ועיי' בזב"ש דף ל"ח עור טעם בזה ועיי' מש"כ באות מ"ט): (צא) מפני שאסורים רק משום מראית העין (ספ"ג): (צב) אותו גיד מתפצל להרבה פיצולים מימין ומשמאל ויש לו צורת עקרב, וצריך לנקרו עם כל הפיצולים עד שלא ישאר ממנו כלום ואיסורו משום חלב גיה"נ הפנימי (ספ"ג): (צג) ונקרא בשם זה מפני שדומה לצינה (שייטיל), ונקרא גם בשם שילט, או טארטאש, או שפיץ, או קאפואדנע, (ספ"ג) (צד) משום איסור שומן הגיד

של השייטיל (צה), וקולפים את כל מ"כ שנמצאים שם. וחיתכים את הגיד שעל השייטיל ואין מחטטים אחריו בעומק הבשר (צו):

ובצד השני של השייטיל קולפים את כל מראה בשר אדום, ובמקום שמחובר עליו העור אין מנקרים, וגוררים את השרונט שנמצא באמצע השייטיל (צז), ומוציאים את שני הגידין שנמצאים בתוך שומן העור (צה).

חתיכה גניבה

מחתיכה גניבה (צט) שמחובר להשייטיל קולפין כל מראה בשר אדום וכן את כל מ"כ (ק), ובמקום שמהודק להעצם היטב אין מנקרים שם כלל:

קאטשקע

הקאטשקע (קא) קולפים מבחוץ את כל מדאה בשר אדום

ביאורים ומקורים

ושומן הגיד לא הותר משום מכוסה (ועיי' באות ס"ב) (צה) (ספ"ג). ועיי' באות פ"ט: (צו) וצורתו כ"ש ואסור משום דם, וגם צריך לחתוך כל הקונקות שנמצאים בהשייטיל משום מראית העין (ספ"ג): (צז) והוא חוט לבן שהולך לכל ארכו של השייטיל (צה) אחד מונח במקום שמתחיל העור, והגיד השני מונח ברוחב ד' אצבעות מהגיד הראשון נגד הקושליץ למעלה (ט"א סי' מ"ה ושאר ספ"ג), וברש"א בח"ב בניקור הצינה סעי' ה' כתב שלא נתבאר טעם האיסור של אלו גידים.

א צריך להגביה העור ולקלוף העור והבשר שתחת העור כמו שעושים אצל הקושליץ (ט"א סי' מ"ה ושאר ספ"ג), וברש"א בניקור הצינה סעי' ו' כתב דמנקרים שלנו אינם נוהגים כן, וכ"כ בתור"ג השלם דף ל"ו ע"ב וסיים שם דנכון כן, וכן נוהגים פה שלא להפריד את העור מחשייטיל. (צט) ונקרא בשם זה כי המנקרים לוקחים אותו, ושייך להמנקרים בשכרם אפילו אם לא התנו עם הטבח ע"ז (צנל"ד סי' י"ח ט"א סי' מ"ה) ונקרא ג"כ פלעסטעריל. (ק) משום שעל החתיכה גניבה מונח הגיה"נ ויש שם שמנונית הגיד (ספ"ג), ולפעמים נמשך עם החתיכה גניבה מתרבא דקליבוסתא לשיטת הרי"ף והרמב"ם, ומתרבא דתותי מתני לשי' הרמב"ם. (קא) ונקרא כן משום צורתו שדומה לבר אווזא קאטשקע בלע"ז, ונקרא ג"כ קניא-בראטין,

(קב). ואת המ"כ שנמצאים בצד הרחב והעגול ועל הפליגאלע מבחוץ (קג) ובצד פנים מפרידים מהקאטשקע את הפליגאלע, וקולפים שם את כל מראה בשר אדום ואת כל המ"כ שנמצאים שם (קד) :

ומפרידים את הבשר העגול שנמצא בשיפולי הקאטשקע שאצל הפיליי וקולפים שם היטב בין הדבקים (קה), ובמקום שמהודק היטב הבשר על העצם אין מנקרים כלל (קי), וחוטטים אחרי הגיד שנקרא כף—אדער שנמצא בצד הרחב של הקאטשקע מבפנים סמוך לעצם שנקרא קאטשקע ביינדייל (קי), וחוטטים אחרי הגיד שנקרא נון - אדער שנמצא בצד חוץ שבעיגול הקאטשקע (קה), וחותרים כל הגידין שנמצאים בהקאטשקע ואין מחטטים אחריהם (קט), ומנקים היטב הקאטשקע ביינדייל (קי)

ביאורים ומקורים

או קניא- ריפ, ובלשון רוסיא אטשקא (ספ"ג). (קב) משום איסור שומן הגיד (ספ"ג), וכתב ברש"א בניקור הירך סעי' ג' וד' שהמקום שמכוסה עם עור אין צריך קליפה, והרבה מנקרים קולפים אותו משני טעמים, א' משום שאיסור שומן הגיד נוהג אף תחת העור, והב' משום שרובה של הקאטשקע אינו מכוסה עם העור לכן נהגו לקלוף אף תחת העור, וכן נוהגים פה לקלוף שם (קג) ונקרא פליגאלע משום שצורתו דומה לכנף, ונקרא ג"כ מיזיל (ספ"ג). (קד) משום שיש שם שומנו של גיד שלא הותר מטעם מכוסה (ועי' ברש"א בניקור הירך סעי' ז'). (קה) ולפעמים נמשך שם מחלב המתנים לשינת הרמב"ם (ועי' ברש"א בניקור הירך סעי' ז'). (קו) דכיון שהבשר דבוק היטב להעצם אין נכנס לשם שומן הגיד (ספ"ג ועי' בתו"נ השלם דף ל"ז). (קז) אותו גיד צורתו כצורת כף פשוטה, ואסור משום גיד החיצון (ט"א סי' מ' צמודין סי' ה' אות י"ד), וי"א דהגג של הגיד אסור משום גיד החיצון והאורך של הגיד אסור משום דם (צנל"ד סי' כ' וב"ש דף ל"ז רש"א בניקור הירך סעי' י') ובדואמוס נמשך אותו הגיד לאורך הכיור עד הקונקנה הראשונה שנמצאת שם. (קח) ואסור משום חלב שבא מחלב הכליות, ואצל כבש ועז נמצא הגיד בתוך בשר הרחב (ספ"ג), ואף אצל גסה מתעקם לפעמים אותו הגיד וצריך לחפש אחריו כדי לנקר אותו עד סופו (רש"א בניקור הירך סעי' ט'). (קט) שלשה גידים שהם מונחים בתוך בשר העגול זה למעלה מזה אסורים משום דם, (כל ספ"ג) והשאר אסורים משום מראית העין, וי"א דהשלשה גידים שאצל גיד הכף שמונחים זה אצל זה ג"כ אסורים משום דם וקוראים אותם קונקות ובצנל"ד חושב אותם לשני גידין, והגיד העומד אצל חוט הלבן שמפריד בינו לשלשה

מבפנים במקום שמחובר עליו בשר, וקולפים את הסחוס, ולצד חוץ שמחובר עליו העור אין מנקרים כלל (קיא):

ב י י ט ש י ל .

הבייטשיל (קיב), קולפים מכחוץ את כל מראה בשר אדום (קיג), וכל מ"כ שנמצאים על העיגול ובשני צדדיו (קיד), ובצד פנים מפרידים את האצבע מהבייטשיל עד מקום שמהודק היטב האצבע להבשר (קטו), וקולפים בפנים מעפ"כ את כל מראה בשר אדום והמראה כספים שנמצאים שם:

וחוטטים בבשר הרחב בצד פנים אחרי הגיד שנקרא צדיק — אדער לאורך הבייטשיל (קטז), וגם חוטטים אחרי הגיד שסמוך לראש של גיד הצדיק לרוחב המ"כ (קצו):

ב י י ט ש י ק י ל .

הביין שטיקיל (קיח), קולפים את כל מראה בשר אדום, וכל מ"כ שנמצאים בכל הצדדים, ומפרידים בין הדבקים וקולפים שם חתיכת בשר שמחובר להביין שטיקיל עד העור (קצט), וקולפים

ביאורים ומקורים

צידים שבתוך העיגול ג"כ אסור משום דם (זב"ש דף ל"ז צנל"ד סי' כ' תו"נ השלם דף ל"ח). (קי) ונקרא ג"כ קנעכיל (ספ"ג). (קיא) והשומן שנמצא שם הוא כשר (ספ"ג), וכתב בצנל"ר סי' כ' שצריך לחתוך בהשומן חתיכות חתיכות הרבה שתי וערב. (קיב) ונקרא כן מפני שצורתו דומה לשוט (בייטש) או בייטש קנאכין, ונקרא ג"כ הענקיל, לפי שבו תלויה הבהמה לאחר שחיטה (ספ"ג). (קיג) משום איסור שומן הגיד (ספ"ג). (קיד) צד אחד רחב וצד שני אינו רחב כמו הראשון, וכתבו ספ"ג דבצד שאינו רחב אעפ"י ששם מ"כ צריך קליפה ולא סגי בגרירה משום שגיה"ג רובץ עליו (ועיי' מש"כ באות מט). (קטז) ובבהמה דקה צריך להפריד כל האצבע ולקולפו (ספ"ג), ולפעמים גם בבהמה גסה אינו מהודק האצבע להבשר וצריך להפרידו כולו ולקולפו. (קטז) ומתחלק לשנים וצורתו כ"ץ" ויש לו עוקצים שקורים געפעליך, ואיסורו משום גיד החיצון (ספ"ג). ובדזאמוס נמצא הגיד בסוף המ"כ שאצל האצבע. (קצו) עיי' ברש"א בניקור השוק סעי' ג'). (קיח) ונקרא כן משום שמחובר היטב להעצם, ונקרא ג"כ ליטקא, או קנאכין (ספ"ג). (קצט) ובקצהו שלמעלה מבחוץ נמצאים שלשה גידין ואסורים משום גיה"ג (ספ"ג), וברש"א בניקור

קצת תחת חתיכת בשר שנראה כעין אצבע שעל הביין—שטיקיל, ובמקום שמחובר היטב לעצם אין מנקרים (קכ):

ה מ י ז י ל

מפרידים שתי חתיכות בשר מעל המיזיל (קכא) הגדול ומשליכים (קכב), וקולפים מבחוץ ומבפנים את כל מראה בשר אדום ואת כל המ"כ (קכג), וחוטטים אחרי שני גידין משני צידי המיזיל (קכד):

צומת הגידין

צומת הגידין מהמיזיל ומהביין שטיקיל קולפים אותם מכל הצדדים (קכה), וצומה"ג מהבייטשיל, חותכין מבחוץ את הגיד, ופותחים אותו וקולפים את הקרום מבפנים היטב:

ניקור העצמות

עצם האנקא

עצם האנקא (א) קוצצין את האסיתא (ב), וחותכין את בשר

ביאורים ומקורים

השוק סעי' ה' תמה על זה וכתב דאינו יודע טעם לאיסור אלו הגידין. (קכ) ואצל העצם נמצא שם בבכור עצם קטן והוא סגולה לכאב שנים (ספ"ג) (קכא) ונקרא כן משום שצורתו דומה לעכבר (קכב) כ"כ ספ"ג דהמנהג שלא לאכלם, ויש שאין אוסרים רק הקטן שבהן והשני קולטים אותו ומכשירים לאכילה (רש"א בניקור השוק סעי' ח' תו"ג השלם דף מ' ע"ב). (קכג) משום שעליו מונח סופו של גיד הנשה (ספ"ג). (קכד) בספ"ג כתבו דבחלק אחד מהבשר יש גיד אחד וצריך לנקרו משום גיה"נ, ופה נהגו לחטט אחרי שני גידין כמוש"כ בפנים. (קכה) משום איסור שומן הגיד כי גיה"נ הולך עד סוף צומת הגידין (ספ"ג וכ"כ בשואל ומשיב מהדו"ת תשו' שי"ג ועי' מש"כ בח"א בסוגיא דגיה"נ בשם הש"ג), ובס' נקרת איסור מר' יהושע סגרי כתב דגיה"נ הולך עד הטלפים (והובא בדרכ"ת סי' ס"ה ס"ק ס"ט) אכן בשו"ת שואל ומשיב הנ"ל כתב דגיה"נ אינו הולך בארכובה התחתונה, וכן ברש"א ח"א בסוגיא גיה"נ כתב דלא כדבריו, ומותר לאכול ארכובה התחתונה בלי ניקור. (א) ונקרא גם קיכל בין (ספ"ג). (ב) כ"כ בה"ג בחל' חלב דצריך

אדום שבפנים האנקא ומשליכין לטריפה (ג), ומנקין את העצם מבפנים (ד) ומכחוץ (ה) מכל רשמי חלב שעליו :

עצם הקליבוסתא.

עצם הקליבוסתא שנקרא בל"א נעזיל חותכין מבפנים את בשר האדום שנקרא טריפה לונבי"ל ומשליכים לטריפה (ו), וקוצצים את העצם עד חוט השדרה (ז) ונוטלין את חוט השדרה ומשליכים אותם לטריפה ומנקין אותו מהחלב שתחת חוט השדרה (ח) :

ומכחוץ חותכין חתיכת בשר שנקראת אצבע טריפה ונמצאת תחת השפיץ צעך ומשליכים לטריפה (ט), וגוררים היטב את המ"כ שנמצא תחת אצבע הטריפה.

עצם הקולית :

עצם הקולית מנקין אותו היטב מכל הצדדים מרשמי שמנונית שעליו (י), וקוצצים את הראש והבוכנא וראש השני במקום שמחובר עם השוק ומשליכים לטריפה (יא) :

ביאורים ומקורים

לזורקו ואין מועיל בו ניקור. (ג) משום שמונה בתוך החלב (רש"א בח"ב בניקוד האנקא ובסוגיא דחלב אות י"ב, תו"נ השלם דף מ"א) והספרדים דפה נוהגים להכשירו בניקור. (ד) משום תרבא דקליבוסתא. לשיטת הרי"ף ורמב"ם ובה"ג שהבאתי בח"א בסוגיא דתרבא דקליבוסתא (ה) במקום שמחובר עליו הפילי משום תרבא דתותי מתני לשי" הרמב"ם, ובמקומות שמחובדים שם שאר חתיכות צריך לנקות משום שומן הגיד. (ו) ואיסורו משום שמונה בתוך תרבא דקליבוסתא, ואין מכשירים אותו ע"י קליפה משום שקשה לקולפו (רש"א בח"ב בסוגיא דחלב אות י"ב ועיי' בח"א בסוגיא קרומין וקליפה סעי' י"ג), ובתו"נ השלם דף מ"ה ע"ב בניקור הטריפה לערוויץ דחה דברי רש"א, וכתב שם דברי הפוסקים נוטים דאיסור הטריפה לונביל קרוב לאיסור תורה (ז) עיי' ברש"א ח"ב בניקור קליבוסתא. (ח) ודינם כחוליות של הסינטע (ועיי' מש"כ שם באות כ"ח) (ט) משום שקשה לקולפו. (י) משום איסור שומן הגיד (ספ"ג). (יא) כ"כ הרוקח והובא בב"י סי' ס"ה דיהתוך ראשי עצמות שבירך ומשליכן, וכ"כ בלבוש סי' ס"ה אות ח', וכתב ביש"ש פגיה"ג סי' ב' דכן המנהג וכ"כ כל ספ"ג (ועיי' בפרישה סי' ס"ה אות ס'), והטעם

עצם השוק .

עצם השוק חותכים את הגידין (יב), וקוצצים את הראש במקום שמחובר עם עצם הקולית ומשליכים לטריפה (יג), ומנקין היטב את העצם מכל רשמי שמנונית (יד), ובמקום שיש עליו רק עור אין מנקרים, והראש השני שמחובר עם הארכובה התחתונה אין קוצצים (טו) רק חותכים את הגיד שנמצא על העצם, וחותכים משם את צומת הגידין, וגם מושכים את צומת הגידין מהבין שטיקיל שנמצא בתוך חור הראש (טז).

אוסדר ניקור הזנב והלכותיו ביארתי בארוכה בח"א של ספרי בסוגיא דאליה, ועי' מש"כ שם באות ח'.

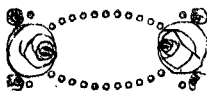
ביאורים ומקורים

כתב מהר"י סרוינא בפסק א' משום שיש טירחא גדולה לגדרם (ועי' בלקט הקמח בהל' ניקור שהאריך שם בענין חתיכת ראשי העצמות).

וכתב הבה"ג בהל' חלב שהבוכנא אין מועיל בו ניקור וצריך לזרקו (יב) וראשי הגידין נכנסים בראשי העצמות שהם עצם הקולית ועצם השוק (דמ"א סי' ס"ה סעי' ח') (יג) הרוקח ומהר"י סרוינא וספ"ג הנ"ל.

(יד) משום איסור שומן הגיד (ספ"ג). (טו) דש"א ח"ב בניקור השוק סעי' י"א.

(טז) ולפעמים נמצא שם מים ואסורים משום מיאוס (ספ"ג), ואופן ניקורו של צומת הגידין עיי' לעיל באות קכ"ה.

תקון טעות

צ"ל	במקום	שורה	דף	צ"ל	במקום	שורה	דף
ההמוני	החמוני	כז	צד	הטחול	הטחול	ב	ג
דלא	רלא	לה	צד	הכסלים	הכסלים	ח	ה
המפסיק	המספיק	ו	צה	נקרבות	נקרבות	כו	ז
הוא	וחוא	כז	צז	לא	לו	ד	יב
דשם	דשמ	כט	צט	באות	באווה	א	טו
הוא	הוא	יח	ק	ונקלף	וגקלף	ג	טו
וכן		כו	ק	ס"ד	פ"ד	י	טו
דיני	היני	כז	ק	קשה	קשה	ב	טז
פני	פנו	ל	ק	מונה	מונח	ה	יה
בתשובת	בבתשובת	לה	קג	דגם	דגם	כ	כא
חכמים	הכמים	יד	קה	כתב	כהב	לג	כא
צריך	צריך	טז	קה	הוא	חוא	יא	כב
והכא	והכא	ט	קי	ופגיה"ג	ופגיה"ג	לו	כג
שבלחי	שבבלי	יג	קכ	הקשה	שהקה	לו	לה
הה"מ	הח"מ	כח	קכד	ערוכה	ארוכה	לו	לה
עליו-לשי'	עליו-לשי'	לד	קלב	פגיה"ג	פגיה"ג	ל	לו
קרום	קרום	י	קלו	הרמ"ה	הרמ"ה	כה	מו
טריפות	מריפות	כז	קלו	מאכ"א	מא"א	כט	נו
אומתיך	אמותיך	ז	קלט	נוהגים	נוהנים	כג	סו
וימלח	וימלך	ז	קמא	ה"ה	ה"ה	ה	עח
חלב על הכסלים	חלב על הכסלים	לב	קמב	מבלובן	בלובן	כח	עח
לרון	לדין	ו	קנא	מתני	מהני	יא	פ
רפגיה"ג	רפגיה"ג	ל	קסא	מתני	מהני	כה	פ
				ליטול	לטול	כח	פ
				מתני	מהני	כח	פ
				לו	לי	כט	פ
		טז	ד	דבפסח	דבפסחים	יד	פא
				עוד	עור	כז	פט
		ה	ו	הכתוב	הכתוב	כח	צ
		טו	ז	דקליבוסתא	דקליבוסתא	לג	צב
		טו	ט	הרמב"ם	הרמב"ם	לד	צג
		יד	יד	טעם	מעם	כ	צד
		י	כה				

חלק ב'

ובלשון שעפשיכע
ובלשון ערבי שעפשיכע

ואפי' בשלחון
ואפי' בשלחון
נוהנים
גמ
דף מ"ה